

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI

ERGENLERDE EBEVEYNLERDEN ALGILANAN İLGİ/KABUL İLE
ERGENİN SOSYAL UYUMU VE DÜRTÜ KONTROL DÜZEYİ
ARASINDAKİ İLİŞKİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sultan SEÇKİN

12 11 06 109

İstanbul, Haziran 2015

T.C.

MALTEPE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI

ERGENLERDE EBEVEYNLERDEN ALGILANAN İLGİ/KABUL İLE
ERGENİN SOSYAL UYUMU VE DÜRTÜ KONTROL DÜZEYİ
ARASINDAKİ İLİŞKİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sultan SEÇKİN

12 11 06 109

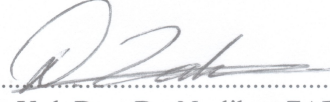
Danışman Öğretim Üyesi:

Yrd. Doç. Dr. Neslihan ZABCI

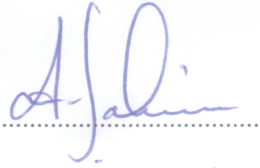
İstanbul, Haziran 2015

T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

10.03.2015 tarihinde tezinin savunmasını yapan 12 11 06 109 numaralı Sultan SEÇKİN ait “**Ergenlerde Ebeveynlerden Algılanan İlgî/Kabul İle Ergenin Sosyal Uyumu ve Dürtü Kontrol Düzeyi Arasındaki İlişki.**” başlıklı çalışma, Jürimiz Tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Psikoloji (Klinik Psikoloji) Tezli Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi Olarak **Oy Birliği/Oy Çokluğuyla** Kabul Edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Neslihan ZABCI
(Başkan) Danışman

Yrd. Doç. Alper ŞAHİN
(Üye)

Yrd. Doç. Dr. İrem ERDEM ATAĞ
(Üye)
(Danışman)

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
İÇİNDEKİLER	i
ÖZ	v
ABSTRACT	vi
TABLO LİSTESİ	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ KISIM: KURAMSAL BİLGİLER

1. BÖLÜM: PSİKANALİTİK KURAMDA ERGENLİK

1.1. Ergenlik Dönemi	6
1.2. Ergen–Ebeveyn İlişkileri	9

2. BÖLÜM: DÜRTÜ

2.1. Dürtünün Tanımı	12
2.2. Savunma Düzenekleri	15
2.3. Ergenlikte Üstbenlik ve Dürtü Kontrolü	17
2.4. Kapsayıcı İşlevler ve Dürtü Kontrolü ile Bağlantısı	19

3.BÖLÜM:

ERGENİN SOSYAL UYUMU

ERGEN-EBEVEYN İLİŞKİLERİNDE İLĞİ/KABUL

3.1. Ergenin Sosyal Uyumunu	22
3.2. Ergen-Ebeveyn İlişkilerinde İlgi/Kabul	28
3.3. Ergen-Ebeveyn İlişkileri Üzerine Alanda Yapılmış Çalışmalar	31

İKİNCİ KISIM: ARAŞTIRMA

4.BÖLÜM: HİPOTEZLER VE YÖNTEM

4.1 Hipotezler	34
4.2. Araştırmanın Alanı	35
4.3. Araştırmanın Önemi	36
4.4. Denekler	37
4.5. Uygulama	40
4.6. Veri Toplama Araçları	41
4.6.1. Demografik Bilgiler	41
4.6.2. Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği	41
4.6.3. Hacettepe Kişilik Envanteri	42
4.6.4. Rorschach Testi	43

4.7. Hipotezleri Değerlendirme Kriterleri	44
4.7.1. Birinci Hipotezin Değerlendirme Kriterleri (Kabul/İlgi ve Sosyal Uyum)	44
4.7.2. İkinci Hipotezin Değerlendirme Kriterleri (Üstbenlik Yapılanması)	46
4.7.3. Üçüncü Hipotezin Değerlendirme Kriterleri (Kapsayıcı İşlevler)	46
4.7.4. Dördüncü Hipotezin Değerlendirme Kriterleri (Dürtü Kontrol Düzeyi)	47
4.8. Verilerin Analizi	48

5. BÖLÜM: DEĞERLENDİRME

5.1. Birinci Hipotez: Ergenin ebeveynlerinden algıladığı ilgi/kabul ile sosyal uyumu arasındaki ilişki	50
5.2. İkinci Hipotez: Sosyal uyumu kritik düzeyde düşük ergenlerin ruhsal işleyişinde işlevsel olmayan ödipal üstbenlik yapılanması beklenmektedir.	53
5.3. Üçüncü Hipotez: Sosyal uyumu kritik düzeyde düşük ergenlerin ruhsal işleyişinde kapsayıcı işlevlerde yetersizlik beklenmektedir	55
5.4. Sosyal uyumu kritik düzeyde düşük ergenlerin ruhsal işleyişinde dürtüsel kontrol düzeyinin düşük olması beklenmektedir	57

SONUÇ 58

KAYNAKÇA 63

EKLER

8.1. Demografik Bilgiler (Ek A, Ek B) 69

8.2. Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği (Ek C) 71

8.4. Hacettepe Kişilik Envanteri (Ek D-1, Ek-D2) 72

**ERGENLERDE EBEVEYNLERDEN ALGILANAN İLGI/KABUL İLE ERGENİN
SOSYAL UYUMU VE DÜRTÜ KONTROL DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

ÖZ

Bu araştırmada, ebeveyn-ergen arasındaki ilişkiler dahilinde, ergenin algıladığı ilgi/kabul ile ergenin sosyal uyumu arasındaki ilişki incelenecektir. Ayrıca sosyal uyumu kritik düzeyde düşük olan ergenlerde dürtüsel işleyiş Rorschach Testi ile değerlendirilecektir. Dürtüsel işleyiş açısından sarsıntılı bir dönem olarak değerlendirilen ergenlik döneminde, birey bedensel ve ruhsal olarak değişim ve dönüşüme uğrar, ebeveynlerden uzaklaşma gerçekleşir ve kimlik oluşumu tamamlanır. Bu dönemde dönüşümün sağlıklı olabilmesi ve ruhsal ve sosyal uyumun başarılı olabilmesi için, ergene ebeveynin uygun desteği vermesinin önem taşıdığı düşünölmektedir. Araştırmanın hedefi, ergenlerde anne-babadan algılanan ilgi/kabul ile ergenin sosyal uyumu ve dürtü kontrol düzeyi arasında ilişki olup olmadığını araştırmaktır. Çalışma, 14-17 yaş aralığında, devlet okulu lise düzeyine devam etmekte olan 34 kadın, 30 erkek öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçları, ergenin sosyal uyumuyla, her iki ebeveyninden algılanan ilgi/kabul arasında olumlu bir ilişkiyi işaret etmektedir. Sosyal uyumu kritik düzeyde düşük olarak belirlenen ergenlerde, dürtü kontrol düzeyi norm değerlerin altında kalmakta, kapsayıcı işlevlerde yetersizlik ve işlevsel olmayan ödipal üstbenlik yapılanması gözlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik, Ergen, İlgı/Kabul, Sosyal Uyum, Dürtü Kontrolü

**THE RELATIOSHIP BETWEEN THE PERCEIVED ACCEPTANCE/INVOLVEMENT
FROM PARENTS AND THE SOCIAL ADJUSTMENT AND THE DRIVE CONTROL OF
ADOLESCENTS**

ABSTRACT

In this research, within the parent-adolescent interrelations, the correlation between the perceived acceptance/involvement of adolescents from their parents and the social adjustment of adolescents will be examined. Also, the psychic functioning of the adolescents who have critical social adjustment level, will be evaluated using Rorschach Test. During adolescence, a period considered to be a turbulent period in terms of impulsive operation, individuals undergo change and transformation as physically and mentally, are carried away from parents and their identity formation is complete. In this period, for the success of transformation and a healthy psychic and social adjustment, it is thought to be important that the adolescents are to get proper support of the parents. The aim of this study is to examine whether there is a relationship between perceived acceptance/involvement of adolescents from their parents and the social adjustment and the drive control level of the adolescents. The study was conducted among 34 female and 30 male students, studying in the public high school, ages between in the range of 14-17 years. The results of the study point out that there is positive correlation between the perceived acceptance/involvement of adolescents from their parents and the social adjustment of the adolescents. The adolescents who are assigned as the critically low social adjustment level, have low drive control level than the standart value and there is observed that they have insufficient containment functioning and nonfunctional oedipal superego formation.

Key Words: Adolescence, adolescent, acceptance/involvement, social adjustment, drive control

TABLO LİSTESİ

Tablo İsmi	Sayfa No
Tablo 1: Örneklemin Cinseyete Göre Dağılımı	37
Tablo 2: Örneklemin Yaşa Göre Dağılımı	38
Tablo 3: Örneklemin Sınıfa Göre Dağılımı	38
Tablo-4: Ebeveynlerin Birliktelik Durumları	38
Tablo-5: Ebeveynlerin Eğitim Durumları	39
Tablo-6: Ebeveynlerin İş Durumları	39
Tablo-7: HKE Toplam Puanlara Göre Norm Değerleri	43
Tablo-8: Ebeveynden algılanan ilgi/kabul ile sosyal uyum arasındaki korelasyon değerleri	50
Tablo-9: Cinsiyete göre sosyal uyum ve ebeveyden algılanan ilgi/kabul puan ortalamaları	51
Tablo-10: Ortalamaların Denklik Tablosu	52
Tablo-11: Sosyal Uyumu Kritik Düzeyde Düşük Olan Katılımcıların Cinseyete Göre Dağılımı	53
Tablo-12: Sosyal Uyumu Kritik Düzeyde Düşük Olan Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı	53
Tablo-13: Sosyal Uyumu Kritik Düzeyde Düşük Olan Katılımcıların F+%'lerinin Norm Değerlerle Karşılaştırması	57

**ERGENLERDE EBEVEYNLERDEN ALGILANAN İLGİ/KABUL İLE
ERGENİN SOSYAL UYUMU VE DÜRTÜ KONTROL DÜZEYİ
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

GİRİŞ

“Ergen” sözcüğü sözlüklerde “döl verebilecek duruma gelmiş olan, olgunlaşmış, yeni yetme, akil baliğ, henüz evlenmemiş olan” gibi tanımlarla yer almaktadır. Batı dillerinde ise ergen sözcüğünün karşılığı olarak, latince “adolescere” sözcüğünden gelen ve “...ye doğru büyümek” anlamına gelen “adolesan” sözcüğü kullanılmaktadır (Cloutier, 1982). Ergen olma hali ise “ergenlik” sözcüğüyle ifade edilmektedir. Bu dönem için kullanılan başka bir sözcük ise “püberte”, Türkçe ifade edilişiyile “buluğ” ya da “erinlik” sözcükleridir.

Ergenliğin tanımı yapılırken yazarlar, biyolojik, psikolojik ve toplumsal boyutların gözönünde bulundurulması gerekliliğine dikkati çekmektedir. Ergenliğe dair görüşler en eski milattan önceki tarihlere Platon'a (M.Ö. 427-347) kadar dayansa da, günümüzde kullanıldığı anlamda modern dünyanın ürettiği ergenlik kavramı 19.yy'da ortaya çıkıp günümüze kadar tanımlanagelmektedir. Ergenlik üzerine ilk kuramsal görüşler Granvill Stanley Hall tarafından dile getirilmiştir.

1904'te iki cilt olarak yayınlanmış olan *Ergenlik: Psikolojisi ve Fizyolojiyle, Antropolojiyle, Sosyolojiyle, Cinsellikle, Suçla, Dinle ve Eğitimle İlişkileri* adlı yapıtında Hall, ergenliği, yapıtın adından da anlaşılacağı üzere çeşitli boyutlarıyla ilk olarak ele almıştır.

Günümüz literatüründe ergenlik dönemi araştırmacılar tarafından belirgin biyolojik değişikliklerle başlayıp, kültürel olarak sonlanan, yaşlara göre üç alt dönemde; 10-13 yaş aralığında ön-ergenlik, 14-17 yaş aralığında orta-ergenlik, ve 18-20'li yaşların başlarına kadar olan aralıkta ise geç-ergenlik olarak ele alınmaktadır (Smetana, Campione ve Metzger 2006).

Biyolojik olarak ergenlik evrensel bir özellik gösterse de kültürden kültüre değişen toplumsal özellikler de taşıyabilmektedir. Ancak çağdaş dünyada okul, ergenlik dönemi kavramının oluşmasında büyük rol oynamıştır. Okulun, bireyin gelişimi ve toplumsal yaşama hazırlığı için zorunlu bir alan haline gelmesi nedeniyle, ergenliğin de bu alan içerisinde başlaması, gelişmesi ve yetişkinliğe doğru devam etmesi durumu doğmuştur.

Günümüzde ele alınmış haliyle ergenlik dönemi; değişim, büyüme, başkalaşım ve dönüşüm olarak tanımlanabilir ve birey çocukluk döneminden farklı olarak sadece büyümekle kalmaz, bu dönemde hem bedensel, hem ruhsal, hem de toplumsal değişime uğrar (Parman, 2008). Bireyin kimliğinin oluştuğu, üremeye–doğurganlığa olanak sağlayan cinselliğe geçişin yaşandığı, çocukluk için bir son, yetişkinlik için bir başlangıç olan ergenlik sürecinde, yetişkinliğe doğru geçişte aileden ayrılma

gündeme gelir. Dönüşüm, tüm bu değişimleri ruhsal olarak yönetebilmekle, bu ayrılığı kabullenerek özerkliğin ele geçirilmesiyle ve bireyselleşmenin sağlanmasıyla sağlıklı bir yapı kazanır.

Tüm bu tanımlamaların ulaştığı noktada, ergenin dönüşümünü tamamlayıp, özerkliğini ele geçirmesinde gerekli olan sözkonusu ayrılık ve kopuşun aileden olması, anne ve babayı ergenle birlikte bu dönemin ele alınışında merkezi bir konuma yerleştirir, taraflardan biri yapar. Bir tarafta çocukluk döneminin dürtüsel çatışmalarıyla yeniden karşı karşıya kalan, uzaklaşma bireyleşme ihtiyacı duyan ergen, diğer tarafta sağlıklı bir ayrışma-bireyleşmeye izin ve destek verecek olan anne-baba. Şu durumda, çocukluk döneminde bakım veren ve çocuğa sağlanan çevreden sorumlu olan ebeveynlerin bu ayrılığı ele alışının, ergenin bu dönemi nasıl deneyimleyeceğinde önemli rol oynaması beklenir. Ruhsal ve bedensel gelişimin dönüm noktasını oluşturan ergenlik döneminde ergene sunulan destek ve sağlanacak olanakların öncelikli olarak anne ve babadan gelmesi beklenir. Verilecek desteğin, sağlanacak olanakların miktarı ve niteliği anne-babanın ergeni, ergenin davranışlarını algılayışı ve ele alışına göre değişiklikler gösterecektir. Burada bu tez çalışmasının yapılış amacının temel noktaları belirlemektedir. Aile ve çift terapisi kapsamında, aile görüşmelerinde ailede ergenlik çağında bir genç olduğu durumlarda, anne-babaların çocukları için neredeyse istisnasız kullandıkları “Ergenlik döneminde diye ona” ile başlayan ve olumlu olumsuz çeşitlilik gösteren ifadelerle devam eden cümlelerle, ergene karşı gösterdikleri tavır ve davranışlarını gerekçelendirmeleriyle karşılaşmaktayım. Bu gerekçeler, ergen tarafında karşılık buluyor mu? Anne-babanın düşüncelerinde ergene sağladıklarıyla, ergenin algıladığı örtüşüyor mu? Belli

özelliklere sahip anne-baba tutum ve yaklaşımları, ergenin bu dönemdeki dürtüsel uyarılmalarla başetmede ya da başedememede, dolayısıyla ruhsal ve sosyal uyumuyla ilişkilendirilebilir mi? gibi soruları araştırma gereğini sık sık düşünmeme sebep olmuştur. Bu çalışmayı yapma düşüncesi sözkonusu sorulara yanıt arama çabasından doğmuştur.

Bu çalışmada, ruhsal gelişimin önemli dönüm noktalarından biri olan ergenlik döneminde, ergen-ebeveyn ilişkileri psikanalitik kuram temelinde ele alınacaktır. Ergenin anne-baba ile ilişkisinin niteliği ile sosyal uyumu ve dürtü kontrol düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılacaktır. Psikanalitik kurama göre, gizil dönemde kontrol altına alınmış dürtüsel uyarılmalar, ergenlik döneminde yeniden ortaya çıkar. Ergenin bu süreçten geçerken sağlıklı bir ruhsal olgunlaşma geliştirebilmesi, bu dürtüsel hareketler karşısında üstbenliğin kontrolü sağlayabilmesine bağlıdır. Dürtü kontrolü, ergenin ruhsal işleyişinin değerlendirilmesi dahilinde, dürtüsel uyarılmalar ve hareketlerle başedebilmesini, içsel dengesini koruyabilmesini ruhsal olarak işleme düzeyini ifade etmektedir. Erken bebeklik dönemindeki nesne ilişkilerinden temelini alan ve ergenlik döneminde son şeklini alan, işlevsel bir üstbenlik yapılanmasının tamamlanmasında, ergene sunulan çevrenin yeterince iyi ve kolaylaştırıcı olması açısından ebeveynin rolü büyük önem taşımaktadır. Çalışmada ebeveyninden algılanan ilgi/kabul çocuk yetiştirme stillerinin bir boyutu olarak ele alınmış, ergenin bildiriyle, anne ve babanın her ikisinden de algıladığı sevgiyi, ilgiyi, desteği, duygu, davranış ve bireyselliğinin kabulünü ifade etmektedir.

Çalışmada, birinci kısmı oluşturan ilk üç bölümde, kuramsal bilgilere yer verilecektir. Birinci bölümde, Psikanalitik Kuramda ergenlik ve ergen-ebeveyn ilişkileri üzerine görüşlere yer verilecektir. İkinci bölümde, psikanalitik kuramın temelini oluşturan, ruhsal işleyişin gelişiminin anlaşılmasında önemli yeri olan, dürtünün tanımı, dürtüsel gelişim ve ergenlikte dürtü kontrolü üzerine bilgiler sunulacaktır. Üçüncü bölümde ise ergenin sosyal uyumu ve ebeveyn tutumu ilgi/kabul boyutuyla ele alınacaktır. İkinci kısım, yapılan araştırmaya dair bilgileri içerecektir. Bu kısım dahilinde olan dördüncü bölümü, hipotezler ve araştırmanın yönteminin açıklaması oluşturacak, beşinci ve son bölümde ise araştırma sonuçları sunularak tartışma bölümüyle çalışma son bulacaktır.

I. KISIM: KURAMSAL BİLGİLER

1. BÖLÜM: PSİKANALİTİK KURAMDA ERGENLİK

1.1. Ergenlik Dönemi

Freud, psikanalitik kuramı çocukluk dönemi üzerine kurmuştur. Psikanalizin ilk yıllarında ergenlik kuramsal olarak ayrı bir başlık oluşturmaz. Ancak Freud (1905) bu döneme ilişkin kuramsal bilgileri “erinlik” ifadesini kullanarak açıklar. *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme* adlı yapıtında, bu dönemdeki en önemli değişimin cinsel dürtülerin nesnesinin değişmesi olduğunu belirtir. Erinliğe kadar otoerotik olan cocuksu cinselliğin artık bir cinsel nesneye yöneleceğini ve bu dönemde cinsel dürtünün, üreme işlevinin egemenliği altına girmiş olduğunu ifade eder.

Psikanalitik alanda ergenlik döneminden ilk sözedenerden biri Anna Freud olmuştur. A. Freud (1936) ergenlik döneminde gencin davranışlarındaki anlık değişkenliklere, değerler dünyasındaki karşıtlıklara, otorite karşısındaki başkaldırı ve inatçı tutuma, dürtüsel taşkınlıklarına, ruh halindeki inişli çıkışlı değişimlere değinir.

Bu dönemdeki ruhsal ve bedensel değişimlerin bireyin gelişimindeki önemine dikkat çeker. Cinsel yaşamın, sevebilme yeteneğinin ve karakterin temellerinin atıldığını belirtir. Ergenlik döneminin, diğer gelişim dönemleri gibi insan gelişiminin aşamalarından biri olarak ele alınması gerekliliğini öne sürer. Psikanalitik kuramın insan cinsel yaşamını iki başlangıç noktasıyla ele aldığını, ilk başlangıcın yaşamın ilk yılında olduğunu, gelişimin önemli ve büyük bir bölümünün bu dönemde belirlenip, tamamlandığını, ergenlik dönemindeyse çocukluktaki cinsel dönemin tekrarlandığını belirtir. Ergenlikte bedensel cinsel olgunluğun kazanılmasıyla genital eğilimlerin öne çıktığını ifade eder.

Ergenliği psikanalitik alanda ele alan ilk analistlerden biri de Winnicott'tır. Winnicott (aktaran Parman, 2011) 1961 yılında ergenlik üzerine verdiği ilk konferansın başlığında "Ergenlik: Kasvet içinde çabalamak" ergenlik dönemine bakış açısını çarpıcı bir şekilde ifade etmektedir. Ergenlik dönemine damgasını vuran tema ergenin yalnızlığı, kasveti, hüznü, sıkıntısıdır. Winnicott'a göre ergenlik ikincil cinsel belirtilerin uyanışıyla başlar. Ergenlik basamak basamak ilerleyen bir arayış, buluş ve dönüşüm evresidir. Bu dönemin sıkıntılına çare olacak tek çözüm vardır, o da zamanın geçmesidir.

Cloutier (1982), ergenliği çocuklukla yetişkinlik arasında yer alan bir ara evre olarak tanımlamış ve bu evre boyunca kişiye çocuk rolünden ayrılıp, yeni toplumsal roller ve sorumlulukları deneyimleme olanağı bulacağı bir süre olan bu süreci "mola evresi" olarak adlandırmıştır. Ancak bu dönemde toplumsal, bedensel ve ruhsal olarak ortaya çıkan hem çok yönlü, hem de çok sayıda değişim ve gelişim

görevlerinin, “mola evresi” kavramını kolayca “karmaşa dönemi” kavramına dönüştürebileceğini ifade etmiştir.

Dolto (aktaran Parman, 2008) ergenliği kişinin “ikinci doğum”u olarak tanımlamıştır. Ergenin çocukluktan erişkinliğe geçerkenki dönüşümünü, bebeğin doğumla anne karnından ayrılıp yenidoğan haline geçişindeki dönüşümüne benzetmiştir. Bebekler yeni doğduklarında yaşama alışmaya çalışırken nasıl kırılğan, savunmasız ve duyarlıysalar ergenlerin de ergenlik döneminde benzer bir süreci deneyimlediklerini ifade etmiştir.

Çalışmalarında özellikle ergenlik üzerine yoğunlaşmış olan Blos (1966), bireyin ergenlik döneminde “ikinci bireyleşme süreci”nden geçtiğini ifade eder. Birinci ayrılma-bireyleşme deneyimi çocukluğun ikinci yılına doğru gerçekleşmiştir. Bu süreçte bireyleşme yolunda, ben olanla ben olmayan arasında bir farkındalığın olduğu ilk adım atılır. Blos'un ifade ettiği, ikinci bireyleşme deneyimi ilkinin göre biraz daha karmaşık olan ergenlik döneminde yaşanır ve bu dönem bireyin kendini tanımlama, özgürlüğüne kavuşma sürecidir. Bu süreçte; anne-baba imajlarından ayrılma, ensestsel bağlar sorununun çözüme ulaşması, tümgüçlü düşlemlerin sonbulması, üstbenliğin sağlamlaşarak benlik idealinin ortaya çıkışı gerçekleşir. Ergenin bireyleşmesine yalnızlık, yalıtılmışlık ve karmaşa duyguları eşlik eder. Çocukluğun tümgüçlü düşlemlerinden sonsuza dek vazgeçiş ve bireysel varoluşun kesin sınırlarının kabulü, ergende baskı, korku ve panik yaratır. Bu durum ergenin,

gelişimin bu geçiş döneminde süresiz olarak kalması anlamına gelen, “uzamış (uzatmalı) ergenlik”e neden olabilir.

Ergenlik dönemi, yaşam döngüsü içerisinde bir “kriz dönemi” olarak da tanım bulmaktadır. Parman (2006) varoluşsal krizi, eski sahip olunandan kopuş ve yeniden tanımlama için “karar alma” olarak açıklamıştır. Ergenlik dönemi krizinde kişi, çocukluktaki kendilik ve kimlikten kopuş ve yeni bir kendilik ve kimlik oluşturma kararını alma süreci yaşar. Uyarılardaki ve dürtüsellikteki artış kişiyi yeni bir düzenlemeye yönlendirir. Yeni tanımlamalar özellikle üç temel öge; kimlik, cinsellik ve ayrılık temalarıyla bağlantılı olarak kişiyi seçimler yapma durumuyla karşı karşıya getirecektir. Kriz burada yapılandırıcı bir işlev üstlenmekte olup olumlu bir değere sahiptir. Ruhsallığın esnek bir yapı kazanmasını sağlayarak ileride karşılaşılabilecek olan yaşam deneyimleri için kişiyi hazırlamaktadır.

1.2. Ergen–Ebeveyn İlişkileri

Büyüme sürecinde, bireye sağlanan çevrenin önemi büyüktür. En yakın çevreyi ergenin ailesi oluşturur. Ergenin, aileyi idare eden anne-babayla olan iletişim ve etkileşimlerinin niteliği çevresiyle olan ilişkilerinde temel rolü üstlenir.

Winnicott (1971), ergen-ebeveyn ilişkilerinin önemi üzerinde durur. Fiziksel gelişimden fazlası olan bu süreçte, ergenin çevresiyle bir bağımlılık içerisinde olduğuna ve ergenlikten erişkinliğe doğru ilerleyişte, bağımlılıktan bağımsızlığa geçişin gerçekleştiğine vurgu yapar. Ergen, bağımlılıkla, meydan okuma tutumlarının

arasında gidiş-gelişlerin uç noktalarda yaşandığı bir dönemden geçmektedir. Olgunlaşmamış olmak ergenliğin önemli bir özelliğidir ve gelişim süreci içinde olması beklenen olgunlaşma için zamana ihtiyaç vardır. Bu dönemde anne-babalar kendilerini ergenin gereksinimlerini karşılama ve yönetme-idare etme sorunlarıyla karşı karşıya bulurlar. Ergene destek için sorumluluk üstlenebilecek yetişkinlere ihtiyaç vardır. Olgunlaşmamış olmak ergeni sorumlu oluştan muaf kılar. Henüz kendisine ait olmayan sorumluluklar yüklemek ergeni sahte bir olgunluğa itecektir. Yetişkinlerin, ergenin meydan okumaları karşısında durabilmesi, intikam ya da misilleme niteliği taşımayacak şekilde karşılık verebilecek gücü gösterebilmeleri, ergenin gelişip büyümesine katkı sağlayacaktır.

Özerkleşme ve özgürleşmenin yoğun yaşandığı ergenlik döneminde değişim ebeveynler için de geçerlidir. Ergenlik krizi olarak tanım bulan, kimliğin sorgulanması, evden ayrılma, ebeveynden uzaklaşma, özerkleşme ve özgürleşme çabalarının doğurduğu sorunlarla hem ergen hem ebeveynler karşı karşıya kalır. Sağlıklı bir özerkleşmenin gerçekleşebilmesi, ergenin anne baba imgelerini uygun şekilde içselleştirmesi ve özdeşimler kurmayı başarmasına bağlıdır. Aynı anda ebeveynler de ergenin yaşadığına benzer bir dönemi, ortayaş krizi olarak ifade edilen, bedensel ve zihinsel gücü etkileyen değişimlerle karşı karşıya kalmıştır (Parman, 2013). Bu dönemde ebeveynler hem birbirlerine, hem de çocuklarına olan görev ve sorumluluklarını yeniden tanımlamak zorunda kalacaklar ve ailenin sürekliliğini sağlayacak düzenlemelere ihtiyaç duyacaklardır (Parman, 2006).

Biyolojik olarak başlayan ergenlik ergenin müdahale edemediği bir değişim sürecidir, oysa ruhsal değişim ergenin aktif çabası ile olur. Bu dönemde ev dışına taşmayan, ebeveynlerden birine yönelik sınırlı şiddet davranışları, ergenin ebeveyninden uzaklaşırken ruhsal yapılanma çabaları içinde değerlendirilebilir (Kayaalp, 2006). Ergendeki içsel çatışmalar, suç eylemlerine başvurma ve intihar gibi uç boyutlarda saldırganlıkla ortaya çıkabilir. Destekleyici bir tutumla ergene güvenen ve cesaretlendirici ebeveyn yaklaşımı, ergenin bu dönemdeki zorluklarla başetmesinde kolaylaştırıcı bir etkidir. Ebeveynlerin desteğinin yetersiz kaldığı ve saldırganlığın ruhsal olarak işlenemeyişi durumlarında, kliniğe yansıyan tablolar ortaya çıkabilmektedir (Güney, 1998; Klein,2008).

Blos (1979) çocuğun anti sosyal ve kendine zarar verici davranışlardan koruyacak donanımın temelinde içselleştirilmiş ölçütlerin olduğunu belirtir. Ancak çocuğu/ergeni koruyucu kurumların oluşturulması ve ebeveynlerin çocuk yetiştirme deneyimlerinin önemini de vurgular.

2. BÖLÜM: DÜRTÜ

2.1. Dürtünün Tanımı

Freud (1905) dürtüyü “dışardan gelen tek uyarılmalardan oluşan bir “uyaran”ın tersine bedeniçi, sürekli akan bir uyarı kaynağı” olarak tanımlamaktadır. Dürtü ruhsal ile bedensel olan arasında, tam çakıştığı noktada yer alır. Dürtü içsel olanın dışa vurumu, dışa yansımasıdır.

Dinamik bir süreç olan dürtü, kaynağı, nesnesi, itkisi ve amacı olan dört temel yönüyle açıklanabilir (Freud, 1905). İtki, dürtünün kökenindeki baskılanamaz nitelikte olan içsel bir harekettir. Dürtünün kaynağı bir organda oluşan, bedensel bir uyarılma sürecidir ve dürtünün en önemli amacı bu bedensel uyarının neden olduğu gerilimin doyuma ulaşarak giderilmesidir. Dürtüler ile bu bedensel kaynaklar ve amaçlar arasındaki ilişkileri, dürtülere kendilerine özgü, birbirlerinden ayırt edici nitelikler kazandırır. Dürtünün nesnesi, değişkenlik özelliği olan ve amaca ulaşmada doyumu olası hale getiren öğedir.

Freud'a (1905) göre dürtüsel yaşantı çocuğun dünyaya gelişiyle başlar. Bu dönemde çocuk hazzı bedeninin değişik bölgelerinde kısmı olarak deneyimler. Bedenin bu bölgeri “erojen” bölge, bu dönem ise “oto-erotik”, kendi bedeninden haz alma olarak nitelendirilir. Oto-erotik dönemde bebek, erojen bölge olan önce ağız, daha sonra anal ve genital organlarda kısmi olarak hazzı hisseder. Bu organlar bebeğe hazzı vermesinin yanında dış dünya ile ilişki ve iletişimi sağlayarak, varoluşunu ve dış dünyaya karşı korunmasını da sağlayacak işlevleri yerine getirir. Örneğin gelişim basamaklarının ilki olan oral dönemde bebek için ağız memeyi almada erotik bir haz sağlarken aynı zamanda beslenme işlevini yerine getirir ve bebeğin hayatta kalmasını sağlar. Anal dönemde erojen bölge, anal bölgelere kayar ve beslenmenin yerini çocuğun boşaltım işlevlerini kontrol etme ve temizlik eğitimi gibi işlevler alır. Sonrasında ise çocuğun kendi cinsel organlarını farketmesiyle, karşı cinsle olan farklılığını keşfettiği genital dönem gelir. Kısmi hazların yaşandığı tüm bu dönemlerde hazza karşılık çocuk ebeveynleri tarafından eğitime çalışılır ve çocuğun kendini kontrol etmeyi öğrenmesi beklenir. Gelişim basamaklarında ilerledikçe çocuk, bu haz veren kısmi bölgeleri bırakır, bu dönemlere ait yaşanan hazların anıları bastırmaya uğrar. Son olarak, kısmi hazlar ergenlik döneminde yerini üremeye yönelik, tüm bedende bütün olarak yaşanan, nesne seçiminin varolduğu cinsel hazza bırakır.

Freud, nesne ve narsizm kavramlarının önemini görmesiyle birlikte dürtü kuramında önemli değişikliklere gitmiş, 1914'te daha önce yayımlanan Cinsellik Üzerine Üç Deneme kitabına bazı eklemeler yaparak ikinci bir dürtü kuramı açıklamıştır. Otoerotizm sözcüğünün yerini narsizm sözcüğü alır. Ruhsal çatışma

benliğin libidosu ile nesne libidosu arasındadır. Bebek hayatın ilk anlarına dayanan ve benliğin gelişiminde rolü olan birincil bir narsizmle doğar. Kendi ile dış dünya arasındaki ayrımın farkına vardığı nesnel bir görüşe sahiptir. Hazzı arayan bebek nesnelerin varlığını keşfeder. Bebek için iki önemli nesne vardır; kendisi ve annesi. Bebek hem içsel dünyasından hem dış dünyadan gelen uyaranlara karşı kendini koruma ihtiyacındadır. Bu dönemde anne ile kurulan ilişki yaşamı boyunca tüm nesnelere kuracağı ilişkileri düzenlemede bir öncü özelliği taşıyacaktır.

Freud dürtü kuramına son olarak, üçüncü ve son açıklamalarını 1920'de Haz İlkesinin Ötesinde adlı çalışmasında yapar. Saldırganlık teması üzerine eğilir ve dürtülerin en sonunda, birbirine hem karşıt hem de bağlantılı olan, yaşam ve ölüm dürtülerine dayandığını açıklar. Bir yanda yaşamı garantilemeye hizmet eden yaşam dürtüsü (Eros) diğer yanda ise sakinlik ve hareketsizlik arayışında olan, tüm gerilimlerin sıfırlanmasını amaçlayan ölüm dürtüsü (Thanatos) vardır. Yaşam ve ölüm dürtüsü ruhsal dünyada, yaşam dürtüsünün birleştirici ve bağlayıcı özelliğinin etkisiyle iç içe geçmiş durumda ve değişen oranlarda birarada bulunurlar. Kişinin davranışları bu oranlara bağlı olarak değişir.

Dürtü, tüm davranışların altında yatan güçtür ve aynı zamanda zihinsel yaşamın yönünü belirler (Tükel, 2002). Yaşam dürtüsü güç kaynağını besleyip, enerji sağlayarak hayatı zenginleştirirken, bir yandan da sürekli bir doyum arayışı peşinde olduğundan hayatı karmaşılaştırır. Ölüm dürtüsü ise bu karmaşanın bir dinginliğe ulaşması yönünde çalışır (İkiz, 2002).

Psikanalitik literatürde cinsel dürtü ifadesine, yaşam dürtüsü ve eros ifadeleri ile eşdeğer bir anlam verildiği görülmektedir. Burada cinsel dürtü, güncel yaşamda kullanılan cinsel eylem anlamından farklı, daha geniş bir anlamı içermektedir. Cinsel dürtünün kendine özgü ruhsal enerjisi ve gücü ise “libido” terimiyle ifade edilir. Yaşamın başlangıcında libido organ hazzı elde etmek üzere kısmi nesnelere yatırılır. Nesne seçimi süreci gizil dönem ile birlikte geri çekilmeye ya da duraklamaya uğrar. Cinsel yaşamın son halinin belirlendiği ergenlikte, cinsel dürtü “üreme işlevinin hizmetine girerek” cinsel eylemin içerdiği anlamdaki dürtüler halini alır.

Dürtüler, bastırma, yüceltme, tersine döndürme ve kişinin kendine döndürme gibi değişimlere uğrarlar. Denis (aktaran Zabcı, 2011) dürtüyü, libidinal uyarılımin düzenlenmiş biçimi olarak tanımlar. Libidinal uyarılım dürtü yoluyla hazza ulaşır. Dürtü doyurulamazsa ya yüceltmeye, ya da bastırmaya uğrar ve böylece dürtünün yerine geçecek bir tasarıma yatırım yaparak, dürtüsel taşmadan kaçınılır. Uyarılım aşırı olur ve dürtüsel bir taşma olursa, ruhsallık düzensizleşme eğilimi gösterir, dürtünün yerine geçen tasarım yoluyla bastırma yetersiz kalır. Bu durumda baskılama (repression) yoluna gidilecektir.

2.2. Savunma Düzenekleri

Freud yapısal modelinde dürtüsel doyum arayışlarını İd'in (altbenlik) işlevi olarak ele alır. Yaşamın ilk yıllarında İd'in baskın olduğu ve dürtülerin daha görünür olduğu cinsel yaşam odipus karmaşasının aşılıp, ego'nun (Benlik) işlevlerinin devreye girmesiyle gizil dönemde kesintiye uğrar. Ego, bu dönemde güçlenir,

dürtüsel doyum arayışlarının karşısında çeşitli savunma düzenekleri geliştirerek ruhsal çatışmayı idare eder. Bu düzeneklerden gizil döneme damgasını vuran bastırma ruhsal işleyiş ve gelişimi bakımından ayrı bir önem taşır. Bastırmanın niteliği, yetersizliği ya da aşırılığı diğer savunma düzeneklerinin harekete geçirilmesinde de belirleyici olacaktır. A. Freud (1937) Ben ve Savunma Mekanizmaları adlı kitabında ego ve egonun savunma düzeneklerinin olmadığı durumda dürtülerin tek yazgısının doyum olacağını belirtir. Bu kitapta, dürtüye karşı savunmasında, egonun hizmetinde olan on farklı savunma yönteminden bahsedilmektedir. Bunlar; bastırma, gerileme, tepki oluşturma, yapıp bozma, yansıtma, içe yansıtma, yalıtma, kendine yöneltme, karşıtına çevirme ve yüceltme, ya da dürtü hedefinin yer değiştirmesi olarak sıralanmaktadır.

A. Freud (1937), insan cinsel yaşamıyla ilgili iki tane başlangıç olduğundan bahsetmektedir. Birinci başlangıç, önemli gelişim adımlarının atıldığı, cinsel örgütlenmelerin tamamlandığı, çeşitli dürtü bileşenlerinin etkinlik kazandığı, bireyin sevme yeteneğinin ya da yeteneksizliğinin, normalliğinin ve normal dışılığının belirlendiği yaşamın ilk yılında, erken çocukluk dönemindedir. Ergenlik ise bir gelişim aşamasıdır ve çocukluktaki cinsel yaşamın yinelenmesidir. Bu dönemde bedensel-cinsel olgunluğun başlamasıyla genital eğilimler ön plana çıkar, daha önce kaybedilenler tazelenir, canlanır. Bu dönem id'in güçlü ego'nunsa güçsüz olduğu bir dönemdir. Dürtüsel itkiler, ego ve çevrenin talepleriyle karşılaştıklarında değişime uğrayabilir, ancak id yaşamın tüm dönemlerinde aynı kalır. Değişen, dürtülerin gelişmesi ve genital öncesi hedeflerin yerini genital hedeflere bırakmasıdır.

Gizil dönemde id ile ego arasında kurulmuş olan uzlaşma, ergenlik döneminde bozulur ve iki ruhsal yapı arasındaki çatışma yeniden alevlenir. Dürtüsel enerji artar ve idin kullanabileceği libido artmış olur. Daha önceki libidinal ve saldırgan dürtüler tekrar ortaya çıkar, unutulmuş olan eğilimler yeniden bilince çıkar, odipus kompleksi yeniden gündeme gelir, gizil dönemde kazanılmış olan ve egonun yapısında yerleşmiş olan tepki oluşumları bozulacakmış gibidir. Ego, dürtülerin artan taleplerine karşı savunmalarını güçlendirerek, ide karşı güç dengesini kurarak, gizil dönemde oluşan karakteri koruma çabasındadır. Bu dönemdeki ego, erken çocukluk dönemindeki egodan farklıdır. Bu dönemdeki ego dürtülere karşı tüm savunma düzenekleriyle karşı koyan daha güçlü ve katı bir yapıdadır. Otoriteyi temsil eden, hem annesel hem babasal özellikler taşıyan üstbenlik içselleştirilir. Egonun, id ve üstbenlikle kurmuş olduğu ilişkiler yerleşir ve bu yapı kişinin karakterini belirler.

2.3. Ergenlikte Üstbenlik ve Dürtü Kontrolü

Freud (1905), çocuğun ego gelişiminin gizil (latans) dönemde güçlendiğini ve bu dönemde ergenliğe başarılı bir geçiş için bireyin hazır hale geldiğini ileri sürer. Bu geçişin başarılı bir şekilde olabilmesi için, çocuğun ergenlik döneminde karşı karşıya kalacağı dürtüsel artış karşısında durabileceği donanımına sahip olmasının önemini vurgular. Ergenlik döneminde artan dürtüsel çatışma karşısında kontrolü sağlayacak olan üstbenliğin gücüdür.

Freud'un (1923) "Üstbenlik ödip kompleksinin mirasçısıdır" sözü üstbenliğin oluşumu sürecini özet olarak bize sunar. Freud, burada üstbenliğin beş-altı yaş

dolaylarında, ödip kompleksinin sonuçlanmasıyla oluştuğunu ifade eder. Çocuğun ensestsel arzularına, ebeveynin yasak koyması ve çocuğun bu yasağı kabullenip, içselleştirmesi sonucu, benliğin bir bölümünün ayrışarak üstbenliği oluşturduğunu açıklar. Anne-babanın yasası doyumunu yasaklar. Yasaklanan arzu değil, doyumun gerçekleştirilmesidir. Benliğin bir kısmı arzulamayı sürdürürken, bir diğer kısmı yasaklayan ebeveynle özdeşleşir. Üstbenlik burada, yasak olan arzu gerçekleşirse, dağılma tehdidiyle karşı karşıya kalacak olan benliğin bütünlüğünü koruyucu bir görev üstlenmektedir. Doyumun gerçekleşme olasılığı çocukta korku duygularına neden olur. Yasak olan arzunun doyurulmasının imkansızlığı karşısında, hayal kırıklığı ve nefret duyguları oluşur. Üstbenlik Odipus kompleksine egemen olur ve aşılmasını sağlar. Ebeveyn özdeşimleri gerçekleşir ve ebeveyn etkilerinin kalıcı bir nitelik kazanmasını sağlar. Ebeveynin değerleri çocuğa aktarılırken, aslında geçmişten gelen türoluşsal kazanımlar mirasının aktarılması gerçekleşir.

Psikanalitik alanda ergenlik üzerine önemli çalışmaları bulunan Blos'a göre (1962, 1979), üstbenlik, ruhsal bir yapı olarak görünür hale gelmesinden çok önce, yaşamın ilk yıllarında oluşmaya başlamıştır. Davranışlar üzerinde motivasyonel etkisi vardır ve iyi oluşla ilgili düzenleyici işleve sahiptir. Dış dünyaya verilen tepki olarak doğar ve bu nedenle tekrar dışa yansıtmaya eğilimlidir. Üstbenliğin izleri bebeklikten itibaren sürülebilir ve ödipal uğraşının sonunda oluşumu tamamlanmış olur. Çocuk, ödipal dönemin sonunda ebeveynle eşit olamayacağını kabulüyle, çabalarını ebeveyn gibi olma yönüne çevirir. Bu dönemde nesne ve öznenin tam ayrışmadığı ilkel özdeşimlerin yerini, davranışlar, değerler, tutumlar gibi soyutlanmış

kısmi nesne özdeşimleri alır, daha sonra da ergenlik döneminde bütünsel olarak ebeveynle özdeşim sağlanır.

Kohut'a (1971) göre, ruhsal yapının çekirdeğinin oluşumu büyük oranda ödipal dönemde olsa da, gizil dönemde güçlenir ve ergenlik döneminde sağlam ve güvenilir ideallerin yerleşmesiyle kesin olan son adım atılır. Üstbenlik yasakların alanını oluştururken, benlik ideali özlemlerin alanıdır. Üstbenliğin sertlik derecesi, ya da benlik idealinin mükemmelliği ebeveynin gerçek davranışından bağımsız belirlenir. Benlik ideali idealize edilmiş anne-baba imagolarıdır. Benlik ideali kendiliğin kusursuzluğuna dair düşünce ve arzuları barındırır. Bireye mükemmel olana erişmek için hedefler belirlemesine neden olur. Ancak bu hedefe ulaşmak hiçbir zaman mümkün olmayacak, insanın daha mükemmeli arayışı sürecektir. Mükemmele ulaşma bir umut olarak kalacaktır.

2.4. Kapsayıcı İşlevler ve Dürtü Kontrolü ile Bağlantısı

Annenin kapsayıcı işlevleri kavramı, psikanalitik kuram temelinde, zihinsel süreçlerin işleyişine dair Bion'un (1962) Yaşayarak Öğrenmek adlı yapıtında ortaya koyduğu zihinsel işleyiş modeline dayanmaktadır. Bion, M. Klein'in yansıtımlı özdeşim kavramını ve düşünce oluşumundaki yerini temel alarak, duygusal yaşantıları ve öğrenmeyi, bazı matematik terimleri kullanarak açıklamıştır. Kişinin karşı karşıya kaldığı tüm duyusal izlenimler, algılar ve duygusal yaşantıları “Beta (β) unsurlar” olarak tanımlamıştır. Yaşayarak öğrenmek için beta unsurların üzerinde çalışılması ve işlenmesi gereklidir. Bu işlev “Alfa (α) İşlevi” olarak tanımlanmıştır.

β unsurlar, diğer bir ifadeyle duygusal ya da duygusal yaşantılar, α işlevi tarafından işlenir, “ α unsurlara” dđnüşürölür ve bđylece depolanmaya, bellekte saklamaya hazır hale gelir. α işlevi, başlangıçta bilinçli olan dűřüncelerin bilinçdışı hale geçmesine hizmet eder.

Bion, α işlevinin erken dđnem anne-bebek ilişkisindeki önemine dikkat çeker. Annenin dűřünme kapasitesini, α işlevinin bir etkeni olarak açıklar. Annenin dűřünme kapasitesi, bebeğin iyi ya da kđtđ, hissettiği tüm yansıtmalı özdeşleşmeleri alabildiği ruhsal durumdur. Yansıtmalı özdeşleşmeyi Klein, bebeğin ruhsallığının kđtđ bđlümünü bir nesneye, başka bir deyişle iyi memeye yansıtması, iyi memede değişime uğrayan bu bđlümün, zamanı geldiğinde geri alınarak içe yantısılması olarak tanımlamıştır. Bđylece bebeğin bebeksi korkuları değişime uğramış, bebek için katlanılabilir hale getirilmiştir. Bion yansıtmalı özdeşleşmenin dűřünme kapasitesinin erken bir biçimi olduğunu ifade etmiştir. Bebeđin anneye ihtiyacı olduğu durumda, bebeğin engellenmeye tahammöl edebilme derecesi, annenin kapsayıcılık işlevlerine, başka bir ifadeyle, annenin dűřünme kapasitesine, bebeğin zihinsel ihtiyacını karşılayabilme yetisine bağlıdır. Anne, bebekten gelen her türlü yansıtmayı karşılayabiliyor ve dđnüşürebiliyorsa kapsayıcılık işlevlerini yerine getirebiliyor anlamına gelmektedir.

Bion'a göre, bebeğin her türlü uyarana karşısında dürtüsel uyarılmalarla başedebilmesi için gerekli olan, annenin kapsayıcılık işlevleri yetersiz kaldığı durumlarda, bebeğin yansımaları dönüştürülüp anlamlandırılmadığı için, bebekte yoğun suçluluk duygularına neden olabilir. Bilinçdışına gönderilemeyen, işlenemeyen uyarılara karşı aşırı duyarlılık oluşabilir. Böyle durumlarda, yıkıcılıkla özdeşleşme ortaya çıkabilir. Bion, ilişkilerdeki tüm patolojilerin kaynağının buraya dayandığını belirtir.

3. BÖLÜM:

ERGENİN SOSYAL UYUMU

ERGEN-EBEVEYN İLİŞKİLERİNDE İLĞİ/KABUL

3.1. Ergenin Sosyal Uyumu

Burada sözü edilmekte olan sosyal uyum, ergenin çevresiyle diğer bir deyişle dış dünyayla ilişkilerinin niteliğini içermektedir. Ergenin sosyal ilişkiler içinde rahat, mutlu bir görünüme sahip olması, ilişkilerden kaçınmadan sosyal uyarıcılara yanıt verebilmesi, çevresinden kabul gören tutumlar sergileyebilmesi, topluluk içinde esnek davranabilmesi, kendi bağımsızlığı içinde uzlaşmacı bir tavırla sosyal normlara uygun davranışlar sergileyebilmesi olarak tanımlanabilir (Özgüven, 1992).

Dürtü bölümünde açıklandığı gibi, ruhsal uyum için, egonun, dürtüsel eğilimler karşısında üstbenliğin gücüyle, dürtüsel kontrolü sağlaması önemlidir. Ruhsal işleyişteki uyumun, dış dünya ile uyumu, başka bir ifadeyle sosyal uyumu doğrudan belirlemesi beklenir. Anne-babadan uzaklaşan ergen dış dünyaya yönelir. Burada dış dünya ergenin sosyal çevresidir. Ergenlikte maruz kalınan çatışmalar,

ergenin seçimler yapmaya zorlayacak, özdeşimler kurmaya yöneltecektir. Ergenin o güne kadar anne-babayla kurduğu özdeşleşmeler ve bu dönemde önem kazanan yaşlılarıyla özdeşleşmeler, kimliğin oluşumunda ve ergenin sosyal uyumunda önemli rol oynayacaktır.

Psikanalitik kuram temelde, çocuğun ben ve ben olmayan, başka bir deyişle, ben ve dış dünya arasındaki ayrımın farkında oluşuyla başlayan ruhsal yapıyı açıklamayı amaçlar. Bu nedenle, dış dünyanın ruhsal gelişimde etkisi büyük önem taşır. Psikanalitik yaklaşımda doğrudan “sosyal uyum” sözcüklerinden oluşan bir kavrama rastlanmaz. Ancak, bizim ilgilendiğimiz anlamıyla sosyal uyum ile bağlantılı görüşlere, bireyin çevresi ile ilişkisi ve toplumu oluşturan aile, akran grubu, sınıf gibi yapılarla kurduğu bağlar ve bu yapılar içerisindeki varoluşu ile ilgili görüşler içerisinden ulaşmak mümkündür.

Freud (1913) psikanalitik sosyal psikolojiyle ilgili görüşlerini ilk olarak “Totem ve Tabu” adlı yayında açıklar. Burada, birey için yaratmış olduğu psikanalitik kuramını gruba uygular. Bireysel ve sosyal psikolojinin hem ne kadar ayırık hem de ne kadar içiçe geçmiş oluşlarını vurgular.

Freud'un ergenlik döneminde oluşumlarının son şeklini aldığını belirttiği benlik ideali ve üstbenlikle ilgili açıklamaları, bireyin sosyal uyumuna dair görüşlerine ulaşma imkanı vermektedir. Freud (1914), grup psikolojisini anlamak için, benlik idealinin önemli bir yol açtığını belirtir. Benlik idealinin, bireysel yanına ek olarak, toplumsal yanının da olduğu vurgusunu yapar ve benlik idealinin aslında aynı zamanda ailenin, sınıfın, milletin ortak ideali olduğunu ifade eder. Benlik ideali,

birincil narsizm ve eşcinsel eğilimlerle bağlantılıdır. Bireyin ergenlikte, heteroseksüel nesne seçimi evresine ulaşmasıyla, eşcinsel eğilimler aslında sona ermez. Cinsel amaçlarından saptırılırlar ve ben içgüdüleri ile birleşerek toplumsal içgüdülerin oluşmasında kullanılırlar. Dostluk, arkadaşlık gibi sosyal duyguları ve genel insan sevgisinin erotik boyutunu oluştururlar.

Freud (1923) “Ben ve İd” adlı yazısında üstbenliği tanımlarken, benlik idealini üstbenliğin içinde ele alır. Üstbenlik, dürtüsel kontrolün sağlanmasında önemli rol oynar. Çocuk büyüdükçe ebeveynin yasaklarının, eleştirilerinin ve değerlerinin yanına toplumunkilerini de dahil eder. Toplumsal otorite figürleri ebeveyn rolünü devam ettirirler ve koydukları kurallar, vicdan olarak bireye ahlaki yasaklar getirir. Üstbenliğin beklentileri ile benliğin bu beklentileri karşılama çabaları arasında oluşan gerilim suçluluk duygusu olarak algılanır. Toplumu oluşturan bireylerarası üstbenliksel özdeşleşmeler toplumsal duyguların ortaya çıkışını sağlar. Toplumsal ve ahlaki değerlerin benimsendiği, iyi oluşla ilgili tarafı üstbenliğin bilinçli tarafıdır. Bilinçli üstbenliğin ben ile arasındaki gerilimden normal, bilinçli suçluluk duyguları ortaya çıkar. Ancak, üstbenliğin aşırı güçlü, çok katı, saldırgan ve yasaklayıcı olduğu durumlarda, suçluluk duygusu bilinçdışı kalabilir. Benlik, ölüm dürtüsünün hakim olduğu bir üstbenlikle karşı karşıya kalır. Bilinçdışı suçluluk bireyin kendini cezalandırma eylemlerine yolaçar. Birey böylesi durumlarda suç eylemlerine başvurabilir. Gerçek bir suç işlemek, bilinçdışı suçluluk duygularını somut bir sebebe bağlama olanağı verir. Suçun cezalandırılması bilinçdışı suçluluk duygusunun yarattığı gerginliği rahatlatır.

Anna Freud (1965) toplumsallaşma için gerçeklik ilkesine geçişin bir önkoşul olduğunu belirtir. Ödipal dönem öncesinde, anne-babanın hoşça giden tutumları, çocuğun bunları taklit etmesine ve zaman içinde bu özelliklere daha fazla sahip olma arzusuyla özdeşleşmeye doğru ilerler. Anne-babanın toplumsal tutumlarının çocuğun dış dünyasından iç dünyasına alınması, üstbenlik ve ideal benlik oluşumunun öncüllerini taşır. Ödipal dönem ve sonrasında anne-babadan alınmış otorite, içsel otoriteye dönüşerek üstbeni oluşturur ve dürtüler üzerinde denetim elde eder. Ben üstbenin isteklerini yerine getirdiği sürece kendinden hoşnutluk ve tatmin olma durumu yaşanır. Üstbenin buyrukları yerine gelmediğinde ise tatminsizlik ve suçluluk duyguları hakim duruma geçer. Ergenlik döneminde, üstbenliğin oluşumuyla çocuk, toplumsal çevrenin isteklerine tabi olmaktan kurtulup, artık kendisi onun bir parçası, temsilcisi haline gelir. Dürtüler üzerinde üstbenliğin kontrolü sağlanmıştır. Anne-babanın sesi artık içsel ses olarak devam edecek, benliğinde özel bir konuma yerleştirip ideal olarak kabul edecektir (A. Freud, 1956). Bu nedenle çocuğun toplumsallaşmasında üstbenin oluşumu önemli bir adımdır. Anne-babayla kurulan özdeşleşmelerde yaşanabilecek düş kırıklıkları ya da şok nitelikli deneyimler bu içsel otoritenin yıkımına neden olabilir.

A. Freud çocuğun toplumsallaşmasında diğer önemli önkoşulun eğitim alanı olduğunu ifade eder. Üstbenin oluşumu içsel gelişim ve büyümeyle ilgilidir. Eğitim ise dış etkileri oluşturur ve aileye, toplumsal ve kültürel kökene göre değişir. Okulda, otoriteyi temsil eden öğretmendir. Öğretmenin istekleri, çocuğun taklit, özdeşleşme ve içe atım yoluyla içselleştirdiği anne-baba otoritesiyle uyumlu olursa, ailedeki uyum okula sorunsuz aktarılacaktır. Bireyin daha sonraki yaşamında, uyması

beklenecek olan kanunlar karşısındaki konumu da, anne-baba otoritesi karşısındaki konumuyla aynıdır. Suçluların kanunlar karşısındaki durumları, anne-babasının otoritesini kabul etmeyen ve karşı eylemde bulunan çocuğun durumuna benzer. Toplumun ve çevrenin beklentilerinden çok daha öte değer ve beklentilere sahip olan insanlar için durum biraz farklıdır. Bu kişilerde, anne-baba özdeşleşmeleri gerçek anne-babayla değil, idealleştirilmiş anne-baba imgeleriyle kurulmuştur. Kendilerini diğerlerinden üstün görürler ve otorite kendileridir.

Hartmann (1958), uyum kavramının, normal ile anormalliğin bir çok sorununa açıklama getirmesi beklenen ve psikanalizin merkezinde yer alan bir kavram olduğunu belirtir. İnsanın uyum süreçlerinin çok katmanlı olduğunu ifade eder. Uyumun hem çatışmalı durumlara hem de çatışmasız durumlara ilişkin olabileceğinden, dış ve iç uyaranları özümleyerek, ortalama bir uyumluluğa ulaşmaktan bahseder. İnsanın kurması gereken en önemli uyumun, toplumsal uyum olduğunu belirtir. Bu uyum, bireyin edilgen bir şekilde boyun eğdiği bir durum değil, etkin bir şekilde işbirliği yapacağı, katkıda bulunacağı bir uyumdur. Toplumun yapısı, bireyin uyumunu artıracak davranış biçimlerini belirler. Özellikle çocuğun gelişiminde eğitim yoluyla belirlenen belli davranış biçimleri, toplumsal uyum şansını artırmaya yöneliktir. Bu belirleme toplumsal yatkinlik oluşturur ve uyum bozukluğuna neden olan bireysel uyumsuzlukların düzeltilmesini sağlar. Eğitim çocuğun toplumsallaşmasını hedef alırken aynı zamanda belli idealler de aşılır. Bu idealler, toplumun gelenekleri içinde sabitlenmiştir, ancak toplumu değiştirecek bir araca da dönüşebilir.

Blos (1979) ergenlerin dış dünyayı ve insanları “siyah-beyaz” gibi uçlarda görme eğiliminde olduklarını ve bunun davranışlarını etkilediğini belirtir. Bu durumun bölünmüş ebeveyn imagolarından kaynaklandığından söz eder. Kökenlerinin ilkel dönem nesne ilişkilerindeki ikircikli deneyimlerin olduğu, “iyi anne-kötü anne” ayrımının yaşandığı döneme dayandığından bahseder. Erken dönemde nesne, bebeğin zihninde haz ve acı deneyimleri doğrultusunda “iyi” ve “kötü” olarak ayrı parçalar halinde yer alır. Daha sonra, bebeğin her ikisinin de aynı nesne olduğunu anlamasıyla iki yönüyle bir bütün olan nesne oluşur. Ancak, iyi-kötü kutupluluğu tamamen ortadan kalkmış olmaz. Yaşam boyunca, karşılaşılan stress durumlarında yeniden gündeme gelir ve yaşam döngüsünde tamamen çözülmemiş ikilemler olarak deneyimlenir. Erken bebeklik dönemine ait bu ikilemli eğilimin, ergenlik döneminde ergenin akran ilişkilerini filtrelemesi sosyal psikolojinin konusudur. Ergen, sosyal ortamı, genellikle belli belirsiz bütünleşmiş olan bölünmüş ebeveyn imagolarını sentezleyip, birleştirmede kullanır. Böylece ergen içsel belirsizlik, uyumsuzluk algısının üstesinden gelebilir. Blos, bölünmüş nesne imagolarının bütünleşme ve uyumunun sağlanması amacıyla, ergenin bir sosyal ortam oluşturma ve kurma kapasitesine “otoplastik ortam” adını verir. “Otoplasti” sözcüğünün sözlük anlamı “Eksik bir organa, kişinin başka bir yerinden parça alıp eklemek yoluyla yapılan onarım”dır (TDK, 2014). Ergen, otoplastik ortam aracılığıyla, bölünmüş ebeveyn imagolarını dirilterek, kendisini değiştirmek amacıyla bağımsız bir sosyal sistem kurar. Otoplastik ortamın başarılı kullanımı, geçici olarak gerçekliği test etmede, hatırı sayılır ama sınırlı miktarda azalma anlamına gelir. Ergen, otoplastik ortamdaki akran ilişkilerini kendi temel içsel bütünlüğünü kazanmak için kullanır. Bu tür akran ilişkileri çok da derin değildir, hiç

kayıp algısı ya da hatırlatma olmaksızın bu dönem içinde doğal bir sonuç olarak işleri biter ve hayalet gibi kaybolurlar. Bu sürecin sonuçları, geçmiş yaşam hikayesine dayandırılmasa da, sosyal çevreden gelen uygun durumlar, beklentiler ve gelenekler gibi dış etkenlerin belirlediği içsel uzantılar olarak kalırlar. Blos'a göre, çocuğu anti sosyal ve kendine zarar verici davranışlardan koruyacak olan içselleştirilmiş ölçütlerin olduğuna şüphe yoktur. Ancak kendi deneyimlerinden yola çıkarak, bu davranışların ayartıcılığı ve bulaşıcılığının başlangıcının, sosyal etkiyle daha erkene çekilme tehlikesinin olduğunu belirtir. Burada çocuğu/ergeni koruyucu kurumların oluşturulması ve ebeveynlerin çocuk yetiştirme deneyimlerinin gündeme geldiğine değinmektedir.

3.2. Ergen-Ebeveyn İlişkilerinde İlgi/Kabul

İlgi/Kabul kavramı çocuk yetiştirme deneyimlerinin bir boyutu olarak ele alınmaktadır. Bu alanda, Baumrind'in (1972) yaptığı sınıflama, sonraki araştırmalara bir temel oluşturmuştur. Baumrind'e göre, ebeveynler belli ebeveynlik stilleriyle kendi değer ve inançlarını çocuklarına taşımaktadır. Baumrind, çocuk yetiştirme stillerinin, ebeveyn-çocuk etkileşiminde, ebeveynlerin çocuğun aktivite ve davranışları üzerindeki bakım ve kontrol miktarıyla belirlendiğini belirtmektedir. Buna göre, otoriter, açıklayıcı-otoriter ve izin verici olmak üzere, üç tür ebeveyn stili tanımlamıştır. Otoriter çocuk yetiştirme tarzı, anne-babaların çocuklarına karşı katı tutumunu içeren, çocuğa açıklama yapma gereği duymadan, kuralları uygulayan, çocuktan mutlak itaat bekleyen, iletişime kapalı, duygusal destek ve sevginin gösterilmediği tutumlar olarak tanımlanmıştır. Açıklayıcı-otoriter tarz daha

demokratik bir tutumun sergilendiği, aile içi iletişime açık, kuralların çocuğa açıklandığı, gerektiğinde kuralların tartişıldığı, çocukların kendi davranışlarından sorumlu oldukları, davranışlarına göre sevgi ve ödülün uygun şekilde kullanıldığı, anne-babaların çocuklardan beklentileri ile ocuklarınkı arasında bir dengenin bulunduğu tarzı içermektedir. İzin verici ocuk yetiştirme tarzında ise aile içi iletişimin, duygusal bağın, gerek ilginin gerekse kontrolün zayıf olduğu bir tarz ifade edilmektedir.

Baumrind'in yaptığı çalışmaları değerlendiren Maccoby ve Martin (1983), ocuk yetiştirme stillerinin, temelde iki boyutta gruplandığını belirlemişler, bu boyutların duyarlılık ve talepkarlık boyutları olduğunu öne sürmüşlerdir. Baumrind'in yaptığı sınıflandırmayı bu iki boyut içinde açıklamışlardır. Otoriter stildeki ebeveynlerin, çocuklarına karşı yüksek düzeyde talepkar, düşük düzeyde duyarlı olduklarını, açıklayıcı stildeki ebeveynlerin, talepkarlık ve duyarlılık düzeylerini, çocuğun ihtiyaçlarını ve gelişim düzeyini gözetererek belirleyebilen ebeveynler olduklarını belirtmişlerdir. İzin verici stildeki tutumu ise izin verici-şımartan ve izin verici-ihmkar olarak, farklı iki kategoride değerlendirmişlerdir. İzin verici-ihmkar tutumun açıklayıcı-otoriter stilin karşıtı, izin verici-şımartan tutumun ise otoriter stilin karşıtı olduğunu ve her iki stilin de talepkarlık ve duyarlılık boyutlarının düşük düzeylerde olduğunu öne sürmüşlerdir.

Baumrind (1991), yaptığı bir başka çalışmada, ergenlik dönemine özgü yedi tür ebeveyn stilinden bahsetmektedir. Bu ebeveynlik stillerini, açıklayıcı-otoriter, demokratik, otoriter-direktif, otoriter olmayan-direktif, yeterince iyi, direktif

olmayan ve serbest aile olarak adlandırmıştır. Bu sınıflandırmanın, daha önce tanımlanmış olan dört stilin ayrıştırılmasından elde edildiğini belirtmektedir. Daha önceki sınıflandırmada, izin verici olarak tanımlanan çocuk yetiştirme stili, ergenlik için, demokratik ve direktif olmayan stil olarak ayrılmış, çocukluk döneminin otoriter stili, nüfuz edici olan aile için otoriter-direktif ve nüfuz edici olmayan aile için, otoriter olmayan-direktif olarak tanımlanmış, talepkarlık ve duyarlılığın orta düzey olduğu ebeveyn stili için Winnicott'un ifadesi kullanılarak “yeterince iyi” aile tanımlaması yapılmıştır.

Steinberg ve arkadaşları (1991, 1994), daha önceki bu çalışmaları temel olarak çocuk yetiştirme stillerinin, kabul/sevgi ve sıkı denetim/kontrol boyutlarının kesişiminden elde edildiğini öne sürmüşlerdir. Maccoby ve Martin'in ifade ettikleri talepkarlık boyutunu sıkı denetim/kontrolle, duyarlılık boyutunu ise kabul, sevgi ve ilgiyle ilişkilendirmişlerdir. Bu değerlendirmeye göre, otoriter stil, denetim/kontrol boyutunda yer almakta, çocukların katı kurallara tabi olduğu, kurallara kayıtsız şartsız uymalarının beklendiği, yüksek standartların belirlenmiş olduğu, ebeveynlerin koşulsuz itaat ve saygı beklediği tutumları içermektedir. Açıklayıcı/otoriter stil, kabul/sevgi, ilgi boyutunda yer almakta, denetimin orta düzeyde olduğu tutumları içermektedir. Bu stilde her iki boyutun dengede olduğu belirtilmiştir. İzin verici-şımartan stilde, yüksek düzeyde ilgi, sevgi, kabul tutumları varken, denetim ve kontrol tutumlarının çok zayıf ya da hiç olmadığı, her durumda kabul edici tutumların sergilendiği bir tarzdan bahsedilmektedir. İzin verici-ihmkar stil ise, kabul/ilgi, boyutunun da, denetim/kontrol boyutunun da çok zayıf olduğu, çocuğun fiziksel ya da duygusal gereksinimlerinin karşılanamadığı tutumları içermektedir.

Bu alanda Sümer ve Güngör'ün (1999) yaptığı çalışma, Maccoby, Martin ve Steinberg ve arkadaşlarının çalışmaları örnek alınarak, çocuğun ebeveyn tutumunu nasıl algıladığını anlamaya yönelik olarak yapılmıştır. Çalışmada, Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği ile ebeveynlerden algılanan ilgi/kabul ve kontrol olmak üzere iki boyut düzeyinde bilgiler alınabildiği gibi, açıklayıcı-otoriter, otoriter, izin verici-şımartan ve izin-verici/ihmalkar aile stili gibi kategorik düzeyde de sınıflandırma yapılabilmektedir. İlgi/kabul boyutu, ebeveynin çocukla etkileşiminde, çocuğun eylem ve davranışları üzerinde sıcak, kabul edici, kısıtlayıcı olmayan, ilgili ve destekleyici tutumlarını ifade etmektedir. Kontrol boyutu ise, ebeveynin çocuğun davranışlarını izlenmesi, sınırlandırması, disipline etmesi gibi tutumları içermektedir. Sümer ve Güngör'e (1999) göre, çocuk yetiştirme stillerinin kategorik değerlendirmesinde sınırlılıklar sözkonusudur. İlgi/kabul ve kontrol boyutları temelinde değerlendirmenin, nesnel bilgiye ulaşmayı ve stillerin belirlenmesinde etkili olan süreçlerin daha iyi anlaşılmasında daha etkili olacağını belirtmişlerdir.

3.3. Ergen-Ebeveyn İlişkileri Üzerine Alanda Yapılmış Çalışmalar

Hem yerli, hem yabancı literatürde, bu dönemde anne-babanın ergene karşı tutumları ile ergenin uyumu arasında ilişki olduğu yönünde çalışmalara çokça rastlanmaktadır. Yapılan araştırmalarda, ergenin psikososyal alanlarda ebeveynle ilişkilerinin etkileri detaylandırılabilir. Algılanan olumlu ve olumsuz ebeveynlik ile ergenin duygusal uyumu arasında anlamlı ilişki olduğu görülmektedir (McKinney, Donnelly ve Renk, 2008). Anne ve babadan algılanan kabul ve ilgi ergenin benlik algısı ile ilişkilidir (Özen, 2009). Talepkar ve ilgili olarak tanımlanan ebeveyn

tutumlarına sahip ebeveynlerin ergeni ilaç kötüye kullanımı problemlerinden koruyabildiği ve ergenin kendine yeterlilik özelliği geliştirebildiği gözlenmiştir (Baumrind,1991). Ebeveyn ile ergen arasındaki çatışmalı ilişkinin ve psikososyal uyumun ergenin ruh sağlığı ile yakından ilişkili olduğu (Shek,1997), aileleri kabul edici, kararlı, ve demokratik olan ergenlerin okul başarıları yüksek, kendine güvenli, daha az kaygılı, daha az depresif ve suça daha az meyilli oldukları belirtilmektedir (Steinberg, Mounts, Lamborn ve Dornbusch, 1991; Arcan, 2006). Ergenin algıladığı duygusal istismarın ergenin uyum düzeyini olumsuz yönde etkilediği ifade edilmektedir (Yalçın, 2007). Ebeveynlerini hoşgörülü olarak algılayan ergenlerin, reddedici ve otoriter olarak algılayanlara göre başedebilme kaynaklarını öğrenme seviyelerinin daha yüksek olduğu (Türkel, 2008), destekleyici, ilgili ve orta seviye kontrol edici ebeveynlik, aile içi bağlılık ve uyumun, ergenin problemlerini içselleştirme ve dışsallaştırmasında önemli bir öngörü sağladığı (McKinney ve Rank, 2011) yönünde bulgulara ulaşılmıştır.

Literatüre bakıldığında, ergen-ebeveyn ilişkileri üzerine yapılan araştırmalara göre, anne-baba-ergen iletişim ve etkileşimi ile birlikte uzantıları olan sosyal ilişki ağları, değişimlerle başetme ve uyum sağlamada büyük önem taşımaktadır (Collins, Raby ve Causadias, 2011). Ebeveynlerin ergene destekleyici ve sıcak bir ortam sunmaları, bir yandan gözetimlerini sürdürürken, bir yandan da bireyselliğini tanımları, ergenin psikososyal uyumunu olumlu yönde etkilemektedir (Collins ve Steinberg, 2008).

Ergenlik döneminde gelişim ve psikolojik işleyiş ele alınırken ergenin kimlik gelişimi, biyolojik ve fiziksel değişim ve bunun ergen üzerindeki sonuçları, problem davranışları gibi konular araştırmalarda çoklukla üzerinde durulan konular olmuştur (Steinberg ve Morris, 2001). Ancak son yıllarda ergenlik dönemi ile ilgili araştırmalar ergenin ebeveyn ilişkileri, akran ilişkileri, kardeş ilişkileri, romantik ilişkiler gibi çeşitli kişilerarası ve toplumsal ilişkiler dahilinde gelişimi üzerine yoğunlaşmıştır (Smetana, Campione ve Metzger 2006).

Beveridge ve Berg (2007) yaptıkları çalışmada sosyal davranışların yapısal analizi ve optimal ebeveyn-ergen etkileşiminin ergenin sosyal uyuma etkisini araştırmışlar, etkileşimin çiftyönlü olduğu, birinin diğerini etkilediği ve bu etkileşimin de ergenin sosyal uyumunu etkilediği yönünde bulgular elde etmişlerdir. Benzer bir çalışmada (Williams ve Steinberg, 2011) ebeveynlik tutumu ile ergenin fonksiyonelliği arasında karşılıklı bir ilişki olduğu belirtilmiştir.

Yapılan araştırmalara bu yönüyle bakıldığında, ülkemizde bu konuyla ilgili geniş kapsamlı ve çok katılımlı bir proje ekibiyle yürütülmüş olan Sayıl ve arkadaşlarının (2012) yapmış olduğu çalışmaya ulaşılmaktadır. Araştırmada, ebeveyn-ergen ilişkileri; ebeveyn, akran ve öğretmenle olan ilişkiler dahilinde, çok yönlü olarak çalışılmış, ebeveynin ergene gösterdiği tutum bağlamında babanın değerlendirmesi dahil edilmeyip, sadece annenin bakış açısı değerlendirmede kullanılmış, izin verici ebeveynliğin anneden algılanan yakınlık, yakın iletişim ve destekle olumlu yönde ilişkili olduğu belirtilmiştir.

II. KISIM: ARAŞTIRMA

4. BÖLÜM : HİPOTEZLER VE YÖNTEM

4.1. Hipotezler

Kuramsal bilgilerin sunulduğu birinci kısımda belirginleştiği gibi, ergenlik döneminin mirasçısı olarak tanımlanan benlik idealinin oluşumu, ebeveyn imgesinin içselleştirilmesi, ebeveynle özdeşim kurulması ve bu yapının sosyal alana taşınması, üstbenlik ve kimlik oluşumunun tamamlanması konularının olumlu yönde sonuçlanması açısından, ebeveyn-ergen ilişkileri büyük önem taşımaktadır. Bu araştırmada, ergenin ebeveynlerinden algıladığı ilgi/kabul ile ergenin sosyal uyumu ve dürtü kontrol düzeyi arasındaki ilişki incelenecek, sosyal uyumu kritik düzeyde düşük ergenlerde ruhsal işleyiş, kapsayıcılık işlevlerin yeterliliği ve ödipal üstbenlik yapılanmasının işlevselliği bakımından değerlendirilecektir.

Ergenin ebeveynlerden algıladığı olumlu yönde tutum ergenin sosyal uyumu ve dürtü kontrol düzeyi ile olumlu yönde ilişkilidir. Test edilecek olan hipotezler şu şekilde oluşturulmuştur.

1. Ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları ilgi/kabul düzeyi ile ergenin sosyal uyum düzeyi arasında, olumlu yönde bir ilişki beklenmektedir.

2. Sosyal uyumu kritik düzeyde düşük ergenlerin ruhsal işleyişinde, işlevsel olmayan ödipal üstbenlik yapılanması beklenmektedir.

3. Sosyal uyumu kritik düzeyde düşük ergenlerin ruhsal işleyişinde, kapsayıcı işlevlerde yetersizlik beklenmektedir.

4. Sosyal uyumu kritik düzeyde düşük ergenlerin ruhsal işleyişinde, dürtü kontrol düzeylerinin düşük olması beklenmektedir.

4.2. Araştırmanın Alanı

Bu araştırmanın evrenini ergenler, örneklemini ise 2013-2014 eğitim-öğretim yılında, İstanbul İli Sarıyer İlçesi'nde iki farklı devlet okulu'nda öğrenim görmekte olan, 14-17 yaş aralığındaki dokuzuncu, onuncu, onbirinci ve onikinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın yapılacağı okullar ile ilgili bilgiler okul yetkilileri ile yapılan öngörüşmelerde alınmış, orta sosyo-ekonomik düzeye sahip okullar seçilmiştir. Okullardan biri 622 nüfuslu olup 35 öğrenci, diğeri ise 460 nüfuslu olup 29 öğrenci araştırmaya dahil olmuştur. Öğrencilerin, gönüllülük esasına dayalı katılımı sağlanmış ve ebeveyn izni alınmıştır.

4.3. Araştırmanın Önemi

Psikanalitik kuram temelinde bakıldığında, ergenlik döneminde artan dürtüsel uyarılımların kontrolünü üstbenlik sağlar (S. Freud, 1905). Üstbenliğin içselletirilmesindeki başarı, bireyin çevreyle kurduğu ilişkinin niteliğini belirler (A. Freud, 1965). Oluşumunun izleri erken bebeklik dönemine dayanan üstbenlik, ödipal dönemde ebeveyn otoritesinin kabulüyle güçlenir ve ergenlik döneminde toplumsal yaşama geçiş için son halini almış olur. Bu bilgiler ışığında, bireyin bebeklikten itibaren ebeveynlerle kurduğu ilişki ruhsal işleyiş için yaşamsal önem taşımaktadır.

Ergen-ebeveyn ilişkileri ile ergenin sosyal uyum düzeyi karşılaştırmalarına dair yapılan araştırmalara bakıldığında, ergen-ebeveyn ilişkilerinin, ebeveyn tutumları ölçekleri ve sayısal analizleri temelinde ele alındığı görülmektedir. Kohut'un (1971), ruhsal aygıtın sağlamlaşması yolunda son adım atıldığı ergenlik döneminde, üstbenlik ve benlik ideali oluşumunun, ebeveynin gerçek davranışından bağımsız olarak gelişebileceği görüşü bu araştırmanın yapılması için temel yola çıkış noktasını oluşturmuştur. Ergen-ebeveyn arasındaki ilişkilerin niteliğinin, ergenin dış dünyası ile ilişkisindeki yeri ve önemi, davranışsal boyutta elde edilen verilere ek olarak, Rorschach Testi analizleri aracılığı ile ruhsal işleyişe dair bilgilere de ulaşılarak zenginleştirilebileceği, böylece araştırmanın ergen ruhsallığının daha derinlemesine anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

4.4. Denekler

Araştırmaya başlangıçta toplam 99 öğrenci katılmıştır. Bunlardan 34 kız ve 30 erkek olmak üzere 64 öğrencinin araştırma dahilindeki tüm ölçekleri eksiksiz olarak teslim alınabilmiştir. Diğer 35 öğrencinin doldurmuş oldukları ölçeklerdeki eksikler nedeniyle, bu öğrencilerin verileri araştırmaya dahil edilememiştir. Araştırmanın analiz verilerini, sözkonusu 64 öğrencinin bilgileri oluşturmaktadır.

Örnekleme oluşturan katılımcıların cinsiyet, yaş ve devam ettikleri sınıf dağılımı aşağıdaki tablolarda verilmiştir. Tablo-1'de (Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı) görüleceği gibi, her iki cinsiyete göre katılımcı sayısının 30 ve üzeri olması, örneklemin normal dağılım kriterlerine göre, istatistiksel analizlerde cinsiyete göre farklılıkları görebilme olanağı sağlayacaktır. Tablo-2'de verilmiş olan, öğrencilerin yaş aralığı 14 ile 17 yaş aralığı olup, ergenlik döneminin tüm özelliklerinin izlenebildiği bir dönem olan orta ergenlik dönemine uygun olacak yaş aralığındaki katılımcılar olması sağlanmıştır. Katılımcıların Tablo-3'teki, okullardaki sınıf dağılımları tablosuna bakıldığında çoğunluğunu dokuzuncu ve onuncu sınıfa devam eden öğrencilerin oluşturduğu görülebilmektedir.

Tablo 1: Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılımı			
	Katılımcı Cinsiyeti	Katılımcı Sayısı	Katılımcı Yüzdesi
1	Kadın	34	38,2%
2	Erkek	30	33,7%

Tablo 2: Örneklemin Yaşa Göre Dağılımı			
	Katılımcı Yaşı	Katılımcı Sayısı	Katılımcı Yüzdesi
1	14	11	12,4%
2	15	29	32,6%
3	16	18	20,2%
4	17	6	6,7%

Tablo 3: Örneklemin Sınıfa Göre Dağılımı			
	Katılımcı Sınıfı	Katılımcı Sayısı	Katılımcı Yüzdesi
1	9	25	28,1%
2	10	29	32,6%
3	11	8	9,0%
4	12	2	2,2%

Araştırmaya katılan ergenlerin annelerinin yaş ortalaması 42, babaların yaş ortalaması ise 45'tir. Ebeveynlerin medeni hal, eğitim düzeyi ve bir işte çalışıyor olma durumlarına dair bilgiler aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo-4: Ebeveynlerin Birliktelik Durumları			
1	Birlikte	55	85,9%
2	Ayrı Yaşıyor	2	3,1%
3	Boşanmış	7	10,9%
4	Dul	0	0,0%
		64	

Katılımcıların büyük çoğunluğunun, %85,9'unun ebeveynleri birlikte, %10,9'u boşanmış, %3,1'i ise ayrı yaşayan anne babalardır (Tablo-4).

Tablo-5 : Ebeveynlerin Eğitim Durumları					
Eğitim Düzeyi		Annelerin Eğitim Durumları		Babaların Eğitim Durumları	
1	İlkokul	32	50,0%	24	37,5%
2	Lise	21	32,8%	26	40,6%
3	Üniversite	10	15,6%	13	20,3%
4	Yüksek Lisans/doktora	1	1,6%	1	1,6%
		64		64	

Tablo-5'te verilen, katılımcıların ebeveynlerinin eğitim durumlarına bakıldığında, annelerin büyük çoğunluğunun, %50'sinin ilkokul mezunu, %32'sinin lise, %15,6'sının da üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Babaların büyük çoğunluğu ise, %40'ı lise mezunu, %37,5'i ilkokul ve %20,3'ü üniversite mezunudur. Bu verilere göre babaların eğitim düzeyi annelere göre biraz daha yüksek düzeyde denilebilir. Her iki ebeveyn grubunda sadece birer yüksek lisans/doktora düzeyinde eğitim görmüş ebeveyn bulunmaktadır.

Tablo-6: Ebeveynlerin İş Durumları					
		Annelerin İş Durumları		Babaların İş Durumları	
1	Çalışıyor	25	39,1%	53	82,8%
2	Çalışmıyor	35	54,7%	3	4,7%
3	Emekli	4	6,2%	8	12,5%
		64			

Tablo-6'da, ebeveynlerin bir işte çalışıyor olma durumlarına ait bilgiler sunulmuştur. Babaların büyük çoğunluğu, %82,8'i bir işte çalışmakta iken annelerin büyük çoğunluğu %54,7'si bir işte çalışmamaktadır. Annelerin çalışan yüzdesi %39,1'dir. Babaların %4,7'si çalışmamakta, %12,5'i emeklidir. Annelerin ise %6,2'sinin emekli olduğu görülmektedir.

4.5. Uygulama

Araştırmanın yapılacağı devlet okullarında uygulamaların yapılabilmesi için İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve İstanbul Valiliği onayı alınmıştır.

Her iki okulda da, öncelikle çalışmanın tanıtımı öğrencilere rehber öğretmen tarafından yapılmış, katılmaya gönüllü olan öğrencilerin tamamının konferans salonunda toplanmaları sağlanmış, Ergen için Bilgi Formu, Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği ve Hacettepe Kişilik Envanteri öğrencilere aynı anda verilmiştir. Rorschach Testi, rehberlik dersi veya boş ders saatleri içinde rehber öğretmenin her öğrenci için yaptığı zaman planlaması doğrultusunda uygulanmıştır. Öğrenci, birebir çalışılacak şekilde rehber öğretmen odasına çağırılmış, test bireysel olarak uygulanmıştır. Tüm öğrencilerin Rorschach Testi uygulamaları, her bir okulda onar gün olmak üzere, toplam yirmi günde tamamlanmıştır.

4.6. Veri toplama araçları

4.6.1. Demografik Bilgiler

Araştırmaya katılacak olan ergenler, anne ve babalarıyla ilgili yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi gibi, katılımcıların sahip olduğu demografik özellikler Kişisel Bilgi Formu Ergen (Ek A) ve Kişisel Bilgi Formu Anne ve Baba (Ek B) formlarıyla belirtilmiştir.

4.6.2. Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği

Ergenin anne-babadan algıladığı ilgi/kabul ile ilgili verileri elde etmek için Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği'nin (ÇYSÖ) alt ölçeği kullanılmıştır (Ek C). Sümer ve Güngör (1999) tarafından geliştirilmiş olan ÇYSÖ, likert tipi ölçek olup, beşli derecelendirme üzerinden değerlendirilmektedir. İlgi/kabul ve denetim/kontrol olmak üzere iki boyutun her biri için 11 maddeyi içermektedir. İlgi/kabul boyutu ebeveynlerin çocuğu anlamasını, kabul etmesini, gösterdikleri ilgi ve sevgiyi belirlemeye yönelikken (Örneğin: “Benimle sık sık rahatlatıcı şekilde konuşur”), kontrol boyutu ebeveynin çocuğun davranışlarını sınırlamasını ve disipline etmesini değerlendirmektedir (Örneğin: “Her davranışımı sıkı sıkıya kontrol etmek ister”).

Uygulamadan ilgi/kabul ve kontrol boyutlarında bilgi alınabildiği gibi, her boyuttaki medyan değerlere göre kategorik olarak da açıklayıcı/otoriter, otoriter, izin verici/ihmalkar, izin verici/şımartıcı ebeveynler olarak da sınıflandırmaya imkan

vermektedir. Ölçeğin güvenirlik analizleri sonucunda elde edilen ebeveynden algılanan boyutu için alfa değeri .94'tür.

4.6.3. Hacettepe Kişilik Envanteri

Ergenin sosyal uyumu verilerini elde etmek için, Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE) kullanılmıştır (Ek D). HKE'nin ilk oluşturulması 1976 yılında yapılmış, 1978'de revize edilmiş, 1982'de ikinci bir revizyondan geçirilerek bugünkü form ortaya çıkarılmıştır. Ölçek, kişisel uyum ve sosyal uyum olarak iki alt grup ve her bir grubun altında dörder alt ölçek olarak toplam sekiz alt ölçekten oluşan 168 maddeyi içermektedir. Kişisel uyum alt ölçekleri; kendini gerçekleştirme, duygusal kararlılık, nevrotik eğilimler ve psikotik belirtiler alt ölçeklerinden, sosyal uyum alt ölçekleri ise aile ilişkileri, sosyal ilişkiler, sosyal normlar ve antisosyal eğilimler alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Ölçekteki sekiz madde “Geçerlilik Puanı”nı belirlemektedir.

HKE'den elde edilen puanlar ham puanlardır. Bu puanlar belirlenmiş olan norm gruplarından elde edilen yüzdellik norm karşılıklarının bulunduğu tablolarda verilen norm bilgilerine göre yorumlanabilir. HKE'de toplam puanın yükselmesi uyumluluğu, düşmesi ise uyumsuzluğu göstermektedir. Tablo'da görülen puan dağılımında, kritik bölgeyi oluşturan %25 yüzdeliğe göre 40 puan ve altı, sosyal uyumun kritik düzeyde düşük olduğunu ifade etmektedir. (Özgüven, 1992).

HKE'nin çeşitli norm gruplarına uygulanmasından elde edilen yüzdeler normların ortalama olarak ham puan karşılıkları Tablo-7'de sunulmuştur.

TOPLAM PUAN YÜZDELİK NORMLAR	Tablo-7: HKE Toplam Puanlara Göre Norm Değerleri	
	KİŞİSEL UYUM (KU)	SOSYAL UYUM (SU)
%75	43	52
%50	36	46
%25	30	40

4.6.4. Rorschach Testi

Ergenin ruhsal işleyişini değerlendirmek için Rorschach Testi kullanılacaktır. Projektif bir test olan Rorschach Testi, 1921 yılında mürekkep lekelerinden yararlanarak kişiliği ve normal-normal dışı davranışları tanımak amacıyla Hermann Rorschach tarafından ortaya konmuştur. Testin kullanılabilmesi için eğitim alınması ve klinik deneyime sahip olunması gereklidir (İkiz, 2001). Ruhsal hastalıkların değerlendirmesinde kullanılan Rorschach Testi, üzerinde mürekkep lekelerinin bulunduğu on adet kart içerir. Test birebir karşılıklı oturularak yapılan bireysel bir uygulamadır. Her bir kart sırayla kişiye gösterilir ve kişinin karta bakarak çağrışımlarını söylemesi, her kart için kendi algısını, içsel gerçekliğini yansıtacak yanıtları vermesi beklenir. Rorschach Testi'nin soru cevap uygulaması şeklinde olmaması, insan ya da nesne figürleri içermiyor oluşu, kişinin yanıtlarının beklentilerden ya da herhangi bir dış etkenden etkilenmeden alınmasını sağlamaktadır.

Yetişkine uygulanan Rorschach'nın değerlendirmesi ile çocuk ve ergene uygulanan Rorschach'nın değerlendirmesi, malzemeyi işleyişte yaş faktörünün önemi nedeniyle farklılık göstermektedir. Ergenin ruhsal işleyiş ve klinik örgütlenmesinin değerlendirmesi yapılırken, psikoseksüel gelişimin basamağına özgü olan özellikleri gözönünde bulundurulmalıdır (Zabcı, 2006). Rorschach Testi kişiyi tanıma ve anlamaya yönelik analitik amaçlı kullanıldığı gibi, Exner Yöntemi olarak ifade edilen tanı amaçlı kullanımı da mevcuttur (İkiz, 2001).

Rorschach Testi uygulamalarında ergenliğin görünümüne bedendeki kayıplar damgasını vurur. Ödipal çatışmanın tekrar gündeme gelmesi nedeniyle ergen ebeveynlerine mesafe koyma ihtiyacı duyar, bu durum Rorschach protokollerinde dürtüsellik olarak ortaya çıkabilir (Zabcı, 2009). Klasik uygulamada, kişinin verdiği biçim ya da renk yanıtlarının sayılarının ve oranlarının norm değerlerin içinde kalması, dürtüsel kontrolün yeterliliğine dair bilgi vermektedir.

4.7. Hipotezleri Değerlendirme Kriterleri

4.7.1. Birinci Hipotezin Değerlendirme Kriterleri

(Kabul/İlgi ve Sosyal Uyum)

Bu araştırmada, ergenin ebeveyninden algıladığı değerleri Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği'nin (ÇYSÖ) uygulanmasıyla elde edilmiştir. Testin kategorik bilgi değerlendirmesi de yapılabilir. Ancak bu araştırmada, ilgi/kabul ve kontrol

boyutlarını içeren toplam puanlar kullanılmıştır. Ölçekteki ilgi/kabul boyutunu oluşturan maddeler sırasıyla 1., 3., 4., 7., 9., 10., 11., 12., 13., 14. ve 16. maddelerdir. Kontrol boyutunu ise 2., 5., 6., 8., 15., 17., 18., 19., 20., 21., ve 22. maddeler oluşturmaktadır. Eksiksiz doldurulmuş olan formlar değerlendirmeye alınarak, her katılımcının puanı, likört tipi ölçekten oluşan maddelere verdiği yanıtlardaki değerler toplanarak belirlenmiştir. Buradan elde edilen toplam puanların diğer değişkenlerle ilişkisel analizi yapılmıştır.

Sosyal uyum puanları Hacettepe Kişilik Envanteri'nin sosyal uyum ile ilgili maddeleri uygulanarak elde edilmiştir. Testin geçerlilik puanını belirleyen maddelerle birlikte, sosyal uyum alt ölçeklerini oluşturan toplam 88 madde değerlendirmeye alınmıştır. Madde sayısının çok fazla oluşu nedeniyle madde numaraları burada verilmeyecektir, ancak ekler bölümünde maddelerin tamamına (EK-D1) ve uygulamada ayrılmış olarak kullanılan sosyal uyumla ilgili maddelere (EK-D2) ulaşılabilir. Her madde 1 ya da 0 puan değerini taşımaktadır. Yalnızca geçerlilik ölçütlerini karşılayan uygulamalar değerlendirmeye alınmış, diğerleri çalışma verilerine dahil edilememiştir. Uygulamada verilen yanıtların değerleri toplanarak her katılımcıya ait toplam bir puan elde edilmektedir. Bu puan ham puan olup, norm değerlere göre değerlendirilebilmektedir. Bu araştırmada, birinci hipotez için araştırmanın normal dağılım gösteren örnekleme için değişkenler arası ilişkisel analiz yapılması nedeniyle ham puanlar kullanılmıştır. İkinci, üçüncü ve dördüncü hipotezler için, tüm katılımcıların puan sıralaması yapılarak, norm tablosunda belirtilen %25 yüzdeler karşılık gelen, 40 puan ve altı ham puana sahip kritik düzeyde düşük sosyal uyum puanına sahip katılımcılar belirlenmiştir.

Çalışmada, tüm katılımcıların puan sıralaması sonunda belirlenen, sosyal uyum düzeyi norm değerlere göre kritik düzeyde düşük katılımcıların ruhsal işleyişi, üstbenlik yapılanması, kapsayıcı işlevler ve dürtü kontrol düzeyleri bakımından Rorschach uygulaması ile değerlendirilmiştir.

4.7.2. İkinci Hipotezin Değerlendirme Kriterleri

(Üstbenlik Yapılanması)

Rorschach Testi'nin dördüncü ve altıncı kartları (IV ve VI) üstbenlik yapılanmasını değerlendirmede kullanılacaktır. IV. Kart, gücü, otoriteyi temsil etmektedir. VI. Kart cinsel semboller içermekte olup, aktiflik pasiflik durumuna gönderme yapmakta ve fallik boyutu öne çıkarmaktadır. Uygulamada alınan yanıtların içeriğine göre bu otorite annesel ya da babasal olabilir. Üstbenlik yapılanması değerlendirilirken VI. Kart mutlaka IV. Kartla birlikte ele alınmalıdır İkiz (2007).

4.7.3. Üçüncü Hipotezin Değerlendirme Kriterleri

(Kapsayıcı İşlevler)

Kapsayıcı işlevlerin değerlendirmesinde Rorschach testinin birinci, yedinci ve dokuzuncu kartları kullanılacaktır (I, VII ve IX). I. Kart ilk nesne ilişkilerine gönderme yapması, erken dönem ilişkilerine ve içselleştirilmiş anne imgesine dair çağrışımları ortaya koyması bakımından kapsayıcı işlevleri açıklamakta önemli bir

yeri vardır. VII. Kart, arkaik anne imgesi ve erken dönem ikili ilişkilere dair bilgi vermektedir. IX. Kart ise erken dönem sorunsalına ait bilgi verir, annesel imgeye gönderme yapar.

4.7.4. Dördüncü Hipotezin Değerlendirme Kriterleri

(Dürtü Kontrol Düzeyi)

Kuramsal bilgilerin sunulduğu birinci kısımda belirtildiği gibi ergenlik dönemi, dürtüsel hareketlerin yeniden gündeme geldiği bir dönemdir. Ergenin bu dürtüsel yoğunluk karşısında uyumunun bozulmadan kalabilmesi için, dürtü kontrolünü sağlayabilmesi beklenir. Dürtüsel uyarılımda taşkınlık gözlenmesi ise uyumun bozulmasına işaret eder. Dürtüsel kontrol Rorschach uygulamalarında tüm kartlardaki olumlu biçim yanıtları olan F+% formülü ile ölçülmektedir. “Bu bir kelebek...” gibi olumlu algısal niteliğe dayanan yanıtlar, Türk ergen normlarını içeren Rorschach Kodlama Kitabı 1'e (İkiz ve ark., 2007) göre kodlanmış, her katılımcı için kontrol boyutunu oluşturan toplam F+% değeri belirlenmiştir. Bu araştırmada, sosyal uyumu kritik düzeyde düşük olarak belirlenen ergenlerin Rorschach Testinden elde edilen F+% değerlerinin, norm değerler ile karşılaştırılması yapılacaktır.

Rorschach Testi uygulamalarında, dürtü kontrolünü ve uyumu gösteren olumlu biçim yanıtlarının yüzdelerinin, ergen norm değerlerinin içinde kalması, ergenin dürtü kontrolünün yeterliliğine, norm değerlerin altında kalması ise dürtü kontrolünde güçlük yaşandığına işaret etmektedir.

4.8. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin elde edildiği katılımcı sayısı, 34 kız ve 30 erkek olmak üzere toplam 64 öğrencidir. Bu sayıyla örneklem, hem toplamda, hem ayrı ayrı cinsiyetler için normal dağılım ölçütlerini karşılamaktadır. Araştırmada, ergenin algıladığı kabul/ilgi ile ergenin sosyal uyumu arasındaki ilişki inceleneceği ve parametrik ölçüm değerleri kullanılacağı için, verilerin niceliksel analizinde Pearson Korelasyon İstatiksel Analiz Yöntemi ve değişkenler için cinsiyetler arası farklılıkların ölçümünde Bağımsız Değişkenler için T-Testi Analizi kullanılmıştır.

Tüm katılımcıların sosyal uyum puanı sıralaması yapılarak, HKE norm değerlerine göre sosyal uyum puanı 40 ve 40'ın altında olan kritik düzeyde düşük puanlı katılımcılar belirlenmiş, bu katılımcılar için Rorschach Testi değerlendirmeleri yapılmıştır.

5. BÖLÜM

DEĞERLENDİRME

Bu bölümde, yapılan istatistiksel analizler sonucunda elde edilen veriler ve Rorschach Testi uygulamalarının içerik analizleri ve değerlendirmeleri sunulacaktır.

Birinci hipotez için ilişki analizlerinin sonuçları ve anlamlılık düzeyleriyle ilgili istatistik tabloları verilmiştir. Bu hipotezin sonuçları, değişkenler arası ilişki ve ilişkinin yönünü belirlemeyi sağlayacaktır. Anlamlılık taşıyan sonuçlar için, cinsiyetler arası farkların görülebilmesi amacıyla, ilgili değişkenler için ayrıca ortalama değerlerin görülebildiği t-test analiz tabloları oluşturulmuştur.

İkinci, üçüncü ve dördüncü hipotezler için, ölçüm kriterlerine göre niceliksel bulgular verilmiş, ayrıca sosyal uyumu kritik düzeyde düşük olan katılımcıların Rorschach Testi analizleri sonuçlarının niteliksel değerlendirmeleri yapılmıştır.

5.1. Birinci Hipotez: Ergenin ebeveynlerinden algıladığı ilgi/kabul ile sosyal uyumu arasındaki ilişki

Bu hipotezin analizinde, ergenin ayrı ayrı hem anneden hem babadan algılanan ilgi/kabul ile ergenin sosyal uyumu arasında bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır. Ergenin sosyal uyumu puanları katılımcıların doldurduğu Hacettepe Kişilik Envanteri'nden, ebeveynlerden algılanan ilgi/kabul puanları ise Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği'nden elde edilmiştir.

Tablo-8: Ebeveynden algılanan ilgi/kabul ile sosyal uyum arasındaki korelasyon değerleri			
		Anneden Algılanan İlgi/Kabul Puanı	Babadan Algılanan İlgi/Kabul Puanı
Hacettepe Kişilik Env. Puanı	Pearson Correlation	,530**	,274*
	Sig. (2-tailed)	,000	,028
	N	64	64

0.01 anlamlılık düzeyinde korelasyon.,

0.05 anlamlılık düzeyinde korelasyon.,

Tablo-8'de görüldüğü gibi anneden algılanan kabul ilgi ile sosyal uyum arasında Pearson Korelasyon değeri .530'dur. Bu değerden anlaşılacağı gibi, değişkenler arasında orta düzey olumlu bir ilişki olduğu ve bu ilişkinin $P < 0.01$ anlamlı (Sig. 2-tailed 0.000) bulunduğu ifade edilebilir. Babadan algılanan ilgi/kabul ile de sosyal uyum arasında olumlu yönde ilişki gözlenmektedir. Pearson Korelasyon

değeri .274, düşük düzeyde bir ilişkiyi göstermektedir. Bu ilişki, $P < 0.05$ anlamlılık düzeyindedir (Sig -tailed 0.28). Başka bir ifadeyle, analiz sonuçları hipotezi desteklemekte, ergenin her iki ebeveynden de algıladığı ilgi/kabul arttıkça sosyal uyumu da artmaktadır.

Bu hipotezle ilgili öne çıkan bulgu, sosyal uyum ile hem anneden hem babadan algılanan ilgi/kabul arasındaki orta düzey anlamlı ilişkinin varlığıdır. Ebeveynlerden algılanan ilgi/kabul ve sosyal uyum puanlarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğine ayrıca bakılmış, bunun için Bağımsız Değişkenler için T-test Analiz uygulanmıştır. T-test sonuçları Tablo-12'de, denklik tablosu Tablo-13'te sunulmuştur.

Tablo-9: Cinsiyete göre sosyal uyum ve ebeveyden algılanan ilgi/kabul puan ortalamaları					
	Ergenin Cinsiyeti	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Anneden Algılanan Kabul/İlgi Puanı	Kadın	34	28,35	5,882	1,009
	Erkek	30	27,27	6,034	1,102
Babadan Algılanan Kabul/İlgi Puanı	Kadın	34	26,29	5,977	1,025
	Erkek	30	26,70	6,075	1,109
Hacettepe Kişilik Env. Puanı	Kadın	34	56,18	12,029	2,063
	Erkek	30	52,27	11,307	2,064

Tablo-10: Ortalamaların Denklik Tablosu				
	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference
Anneden Algılanan Kabul/İlgi Puanı	62	,469	1,086	1,491
	60,587	,470	1,086	1,494
Babadan Algılanan Kabul/İlgi Puanı	62	,789	-,406	1,509
	60,750	,789	-,406	1,510
Hacettepe Kişilik Env. Puanı	62	,187	3,910	2,930
	61,736	,185	3,910	2,919

0.01 anlamlılık düzeyinde korelasyon..

0.05 anlamlılık düzeyinde korelasyon.

Ortalama değerlerin verildiği Tablo-9'da anneden algılanan ilgi/kabul ortalama puan değerlerinin cinsiyete göre çok az farklılık gösterdiği görülmektedir. Kadın için ortalama değer 28.35, erkek için 27.27'dir. Babadan algılanan ilgi/kabul ortalamaları ise birbirine çok yakın olup, kadın için 26.29, erkek için 26.70'tir. Sosyal uyum puan ortalamalarına bakıldığında ise kadınlar için 56.18, iken erkeklerde kadınlara göre biraz daha düşük bir ortalama, 52.27 olduğu görülebilir. Ortalama denklik tablosuna bakıldığında, anneden algılanan ilgi/kabul için .469, babadan algılanan ilgi/kabul için .789 ve sosyal uyum için .187 olan Sig. 2-tailed değerlerinin $P < 0.05$ anlamlılık düzeylerinin dışında kaldığı görülmektedir. Bu sonuç, ergenin sosyal uyumu ve ebeveynlerden algıladığı ilgi/kabul puanları açısından, cinsiyetler arası anlamlı bir farkın olmadığını ifade etmektedir.

Araştırmaya katılan toplam 64 sayıdaki katılımcılardan, puanları 40 ve 40'ın altında kalan, sosyal uyumu kritik düzeyde düşük olan katılımcı sayısı 10 olarak belirlenmiştir. Bu sayı toplam örneklemin %15.6'sını oluşturmaktadır. Sözü edilen katılımcıların cinsiyet ve yaş bilgileri dağılımı Tablo-11 ve Tablo-12'de verilmiştir.

Tablo-11: Sosyal Uyumu Kritik Düzeyde Düşük Olan Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı			
	Katılımcı Cinsiyeti	Katılımcı Sayısı	Katılımcı Yüzdesi
1	Kadın	5	%50
2	Erkek	5	%50

Tablo-12: Sosyal Uyumu Kritik Düzeyde Düşük Olan Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı			
	Katılımcı Yaşı	Katılımcı Sayısı	Katılımcı Yüzdesi
1	14	1	%10
2	15	6	%60
3	16	2	%20
4	17	1	%10

5.2. İkinci Hipotez: Sosyal uyumu kritik düzeyde düşük ergenlerin ruhsal işleyişinde işlevsel olmayan ödipal üstbenlik yapılanması beklenmektedir.

Rorschach Testi'nde üstbenlik yapılanması ve cinsel özdeşime dair bilgi veren IV. Kart ve VI. Kart incelendiğinde, ödipal bir üstbenlik yapılanmasına işaret

eden, gücü, otoriteyi tanımayı içeren yanıtların azlığı, olumsuz imgelerin yoğunluğu dikkat çekmektedir. Özdeşimlerin tehdit edici, saldırgan içerikler taşıdığı, otoritenin gücü ile başedememe karşısında değersizleştirme, pasifleştirmeye başvurulduğu görülmektedir.

IV. Karta verilen yanıtlara örnekler:

“Canavar, kötülük... Siyah, iyilik olsa beyaz olurdu”

“Salyangozumsu bi şey, sümüklü böcek sanki, yengeç sümüklüböcek karışımı...”

“Karanlık bir kötülük geliyo gibi, ellerini açmış geliyo gibi...”

“Canavar, korkunç, bütün kötülükler içinde...”

“Farenin ayrılmış haline benziyo, kadavrasına,tavşan da olabilir...”

“Sanki bir çizgi film karakteri...”

VI. Karta verilen yanıtlara örnekler:

“Alt kısmı sanki akrebin elleri olur ya...”

“Şurası sanki yırtılmış, parçalanmış bir bayrağa benziyo...”

“Sanki şurası sinek, sanki büyük bi canavar ölüyo, burdan sinek oluşuyo...”

“İki tarafı da kötülüklerle dolu bir yer, her taraf uçurum, kaçıışı olmayan bir hapis...”

“Bu ne yaa, tuhaf bi şey belirleyemedim...”

“Bir kırkayak gibi sanki, kanatları olan, simsiyah bir kırkayak...”

5.3. Üçüncü Hipotez: Sosyal uyumu kritik düzeyde düşük ergenlerin ruhsal işleyişinde kapsayıcı işlevlerde yetersizlik beklenmektedir.

Kapsayıcı işlevlerin değerlendirmesi için I. Kart, VII. Kart ve IX. Kart kullanılmıştır. I.Kart erken dönem nesne ilişkilerine dair bilgi vermektedir. Aşağıda verilen örnek yanıtlarda görülebildiği gibi, annenin kapsayıcı işlevlerinin yeterli olmadığı durumlar Rorschach uygulamalarında, içselleştirilmiş anne imgesi tehdit edici, saldırgan imgeler olarak ortaya çıkmakta, kötü nesnenin yansıması olarak nesne tarafından zarar görme endişesinin yoğun olduğu içerik taşımaktadır. Bazı yanıtlarda ise içselleştirilmiş anne imgesi bir tasarıma bağlanamamakta, soyut kavramlara başvurma görülmektedir.

I. Karta verilen yanıtlara örnekler:

“Örümceği çağırıştırıyo,ya da yengeç, yengeç bacakları...”

“Maske, karanlık bi şey ama...”

“Bir kelebek etkisi var, karanlığın etkisindesin ama çıkamıyorsun...”

“İyilik ve kötülük, çarpışma var burda, beyazlık ortada kalmış...”

VII. Karta verilen yanıtlara örnekler:

“Birbirine bakan iki yüz, beyinleri açılmış gibi, sanki bir torbanın içinden çıkmış gibi kafaları”

“Kurbağanın kesilmiş haline benziyo”

“Ağzını açmış dinazor kafasına benziyo...”

“Her yeri iyilik olup, kötülükle karşılaşabileceğin bir yer, bi kere kötülüğe

rastlarsan, kapıdan geçsen bile yine kötülüğe bulaşcan, kurtulamıycan bi yer”

“Boş, boşvermişlik, aklıma hiç bi şey umrunda olmayan bi insan geldi...”

“İki tane adaya benziyo...”

IX. Karta verilen yanıtlara örnekler:

“Hiç bi şeye benzetemedim, sanki insan içi gibi, şurası uzaylı eli gibi, çok anlamsız...”

“Zor, tanımlayamıyorum maalesef...”

“Boşaltım sistemindeki organlar, böbrek, üretra, borular, bir de rahim ağzına çok benziyo...”

“Belki bir sürü düşüncenin birarada buluşması, hepsi bir noktadaymış gibi geldi...”

“İki insan değil de değişik bir varlığa benziyo, bi şey uzanıyo gibi, böyle sarılıyo gibi, ortadaki iyi düşünüyöken, arkadaki onu bozan kötü bi şey gibi duruyo...”

“İki başlı bir hayvan var sanki...”

“Eski bi silaha benziyo, kılıcın kabzasına, şuralar insan organını anımsattı bana...”

5.4. Dördüncü Hipotez: Sosyal uyumu kritik düzeyde düşük ergenlerin ruhsal işleyişinde dürtüsel kontrol düzeyinin düşük olması beklenmektedir.

Sosyal uyumu kritik düzeyde düşük katılımcıların dürtüsellik düzeylerini değerlendirmek için Rorschach kodlamalarıyla belirlenen olumlu biçim yanıtları (F+) yüzdeleri ve Türk örnekleme için yaşlara göre norm değerleri (İkiz ve ark., 2007) tablo**'da verilmiştir. Dürtüsel denetime gönderme yapan F+ yüzdesi norm değerlerle karşılaştırıldığında, on katılımcının yedisinin F+% 'lerinin norm değerlerin altında kaldığı görülmektedir. Bu sonuç, sözkonusu katılımcıların dürtüsel denetim açısından yaşlarına göre daha fazla zorlandıklarını düşündürmektedir.

Tablo-13 : Sosyal Uyumu Kritik Düzeyde Düşük Olan Katılımcıların F+% 'lerinin Norm Değerlerle Karşılaştırması			
Katılımcı No	Katılımcı Yaşı	F+ %	Norm F+%
1	15	47,826	67.490
2	15	46,666	67.490
3	16	66,129	73.284
4	14	46,153	67.574
5	15	56,250	67.490
6	15	66,326	67.490
7	17	55,555	96.367

SONUÇ

Bu çalışmanın yapılmasında yola çıkış noktasına geri dönülecek olursa, ergenlik döneminde, ebeveynlerin “ergenlik döneminde diye ona” ifadeleriyle başlayan, ergene karşı tutum ve davranışlarının belirleyici temelini, ergenlik döneminde oluşuna dayandırdıkları gözlemi olduğu hatırlanacaktır. Bu dönemde ergenin ebeveynleriyle olan ilişkisinin niteliğinin büyük önem taşıdığı ve ebeveynlerle olan ilişkinin ergenin destek alabileceği en temel kaynağı oluşturduğu düşünülmektedir. Buradan hareketle, ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları ilgi ve kabul edici tutum ile ergenlerin dış dünya ile uyumu ve dürtü kontrol düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek üzere hipotezler kurulmuş ve analizler yapılmıştır.

Araştırmanın sorguladığı birinci hipotezi, ergenin sosyal uyumu ile ebeveynlerden algılanan ilgi/kabul arasında olumlu ilişkinin olduğuna dair bir sonucu varsaymaktadır. Analizlerin sonucu göstermektedir ki, hem anneden hem babadan algılanan ilgi/kabul ile sosyal uyum arasında olumlu yönde, orta düzey bir ilişki vardır. Her iki ebeveynlerden algılanan ilgi/kabul arttıkça sosyal uyum da artmaktadır. Bu araştırmanın literatür kısmında sunulduğu gibi, ergen-ebeveyn ilişkileri ile ergenin sosyal uyumu arasında ilişki olduğuna dair bir çok araştırma vardır (Beveridge & Berg, 2007, Collins & Steinberg, 2008, Collins ve ark., 2011). Bu

araştırmada ulaşılan sonuç da literatürde geçen çalışmaların sonuçlarını destekler niteliktedir.

Araştırmanın kuram bölümünde aktarıldığı gibi, ergenlik dönemiyle yakından ilgilenmiş olan A. Freud'a (1937) göre, ergenin çevreyle kurduğu ilişkinin niteliği, hem annesel, hem babasal özellikleri taşıyan üstbenliğin iselleştirilmesindeki başarısına bağlıdır. Gizil dönemden güçlenerek çıkan benlik, dürtülere karşı savunma düzenekleriyle karşı koyar ve otoriteyi temsil eden anne babayla özdeşleşmeler sağlanır. Kişinin karakter oluşumunda bu özdeşleşmeler büyük önem taşır. Bu sonuç, Winnicott'un (1971), ergenin meydan okumaları karşısında sağlam durabilecek, misilleme taşımayan nitelikte karşılık verebilme gücünü gösterebilecek yetişkinlere ihtiyacı olduğu, ergenin böylece güçlenebildiğine dair fikirleriyle uyumludur.

Kohut'un (1971), ruhsal aygıtın sağlamlaşması yolunda son adımın atıldığı ergenlik döneminde, üstbenlik ve benlik ideali oluşumunun, ebeveynin gerçek davranışından bağımsız olarak gelişebileceği görüşü akılda bulundurulmalıdır. Psikanalitik kurama göre birey, ergenlik döneminde ruhsal işleyişte ödipal dönemin çatışmalarıyla yeniden yüzyüze gelecek, dürtüsel hareketlerin yoğunluğuna maruz kalacaktır. Ancak bu dönemde, gizil dönemden benliğin nasıl bir yapılanmayla geldiği önem taşımaktadır. Kuramsal bilgilerin işaret ettiği gibi, ebeveyn yasaının tanınması ve içselleştirilmesiyle oluşan, gelişen ve güçlenen üstbenlik, dürtüsel hareketlerle başetmede kilit rolü üstlenir. Rorschach analizleri, sosyal uyum düzeyi düşük olan katılımcıların değerlendirmelerinde, kapsayıcı işlevlerin yetersiz olduğunu, üstbenlik yapılanmalarının işlevsel olmadığını düşündürmektedir. Bu

ergenlerin ruhsal işleyişlerinde tehdit edici imgelerin, saldırgan nitelikte özdeşimlerin baskın olduğu, zarar görme endişesinin yoğun olduğu görülebilmektedir. Dolayısıyla işlevsel olmayan üstbenlik dürtü kontrolünü sağlayamamakta, dürtü kontrol düzeyleri norm değerlerin altında kalmaktadır.

Bu sonuçlara göre, ergenin çevresiyle uyumunda ve dürtüsel denetimde anne babanın ilgi, kabul ve desteğini ergenin nasıl algıladığı önem taşımaktadır. Blos'un öne sürdüğü gibi, ergenin kendi içsel uyumunu oluşturmak için kurmaya çalıştığı sosyal sistem önemlidir. Antisosyal ve kendine zarar verici davranışlardan ergeni koruyacak olan içselleştirilmiş ebeveyn imagolarının sentezidir. Ergenin klinik desteğe ihtiyaç duyduğu durumlarda, kliniğe ulaşması genellikle anne-babası aracılığıyla hatta belki zoruyla olmaktadır. Anne babanın ergene yönelik, kendi zihnindeki ebeveynlik tutumuyla, ergenin algıladığı tutum, her zaman aynı şekilde ifade bulmayabilir. Freud (1932), çocuğun üstbenliğinin ebeveynlerin üstbenlik modeline göre biçimlendiğini belirtmiştir. Ergene sunulacak klinik desteğe, gerektiğinde anne-babanın da dahil edilmesinin, ilişki ve iletişimi daha sağlıklı bir zemine oturtmak ve yürütmek açısından klinisyene daha geniş olanaklar sağlayacağı düşünülmektedir. Parman (2010) ergenlik dönemi ruhsal sorunlarında, aileyle görüşmenin, sadece onlardan ergen hakkında destek alma ve bilgilendirme yönüyle kalmayıp, terapötik süreç içerisine dahil edilmesinin ergen terapisinde temel bir rol oynadığını belirtmektedir. Hatta sorunun tek başına ergenle ilgili olmayabileceğinin üzerinde durarak, "Ergen aile" kavramının tanımını yapmakta, aile bireylerinin kendi dönemsel sorunlarına çözüm getirmede anne-babanın katılımının önemini vurgulamaktadır.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, bu araştırmanın okullarda yapılmış olması, veri toplama aşaması için bazı sınırlılıkları doğurmuştur. Araştırmada, Rorschach Testi uygulamasında, testin uygulanması açısından okul ortamında olabilecek optimum şartlar sağlanmıştır. Test uygulama gerekleri olan, izleyiciden uzak bir ortamda, testi uygulayan ile alanın yalnız olduğu, rahatsız edilmediği, dikkat dağıtıcı herhangi bir uyarının bulunmadığı, sade döşenmiş bir oda ortamı sağlanmış, test, öğrencilerin rehberlik dersi saati ve boş ders saatlerinde, rehber öğretmenin her öğrenci için en uygun saati planlamasıyla, belli bir zaman çizelgesi dahilinde, test süresi sınırlaması olmadan uygulanmıştır. Ancak Rorschach Testi uygulamasında, test uygulanan kişi ile, uygulayanın ilk defa karşılaşması, kişinin bilinçdışı süreçlerinin etkilenmemesi bakımından önemlidir. Bu araştırmada, araştırmanın tanıtımı öğrencilere rehber öğretmen tarafından yapılmış, gönüllü katılımcılar konferans salonunda toplanarak, öncelikle Rorschach Testi dışındaki ölçekler (Bilgi Formu, ÇYSÖ ve HKE) dağıtılmış, bireysel olarak doldurulan ölçekler geri toplanmıştır. Bu ölçekleri eksiksiz dolduran ve geçerlilik ölçütlerini karşılayan katılımcıların belirlenmesinden sonra, Rorschach uygulaması birebir görüşmeler şeklinde uygulanmıştır. Böylece gereksiz Rorschach uygulamasından sakınılmıştır, ancak her ne kadar birebir görüşme içermiyor olsa da uygulamacı ile ilk karşılaşma konferans salonunda ölçek dağıtma ve toplama esnasında gerçekleşmiştir. Ölçeklerin önce verilmiş olması, malzemenin içeriği hakkında katılımcıların etkilenmiş olabilecekleri, dolayısıyla bu etkilenmenin Rorschach Testi yanıtlarına da yansımış olabileceği gözönünde bulundurulmalıdır.

Son olarak, bu araştırma devlet okullarına devam eden, katılımın gönüllülük esasına dayandığı, rastgele belirlenmiş ergen bireyler ile yapılmıştır. Araştırmanın kliniğe başvuran ergen örneklemi ile, ebeveynleri ile görüşmelerin de dahil edilerek, yapılabileceği, bulguların daha zenginleştirilebileceği, böylece bu alanda çalışan uzmanlara klinik bilgi bakımından daha fazla katkı sağlanabileceği düşünölmüştür.

KAYNAKÇA

- Arcan, K. & Uğur, M. (2006). Özel okullara giden lise düzeyindeki ergenlerin, akademik başarıları ile algıladıkları anne-baba tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji, İnsan Bilimleri ve Felsefe Yüksek Lisans Programı, Yüksek Lisans Tezi.*
- Bauman, L. & Riche, R. (1997). *The ten most troublesome teen-age problems and how to solve them.* Toronto, ON: Carol Publishing Group.
- Baumrind, D. (1972). "An exploratory study of socialization effects on black children: Some black-white comparisons." *Child Development, 43*: 261– 267.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence, 11*(1), 56- 95.
- Beveridge, R.M. & Berg, C.A. (2007). Parent-adolescent collaboration: An interpersonal model for understanding optimal interactions. *Clinical Child and Family Psychology Review, 10*(1), 25-52.
- Bion, W. R. (1962) (2014, Türkçe Basım). *Yaşayarak Öğrenmek.* Çeviren: Taner Güvenir, Lalecan İşcanlı Ekin. İstanbul: Bağlam Yayınları - Düş/Düşün 44
- Blos, P. (1962). *On Adolescence: Psychoanalytic interpretation.* New York: The Free Press.

- Blos, P. (1979). *The adolescent passage, developmental issue, the split parental imago in adolescent social relationship*. New York: International Universities Press.
- Cloutier, R. (1982). Ergenlik psikolojisinde kuramlar, Çeviri: Bekir Onur. *Theories De L' adolescence, Psychologie De L'Adolescence*. Geaten Morin Editeur: Quebec. 17/04/2014 <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/491/5805.pdf>
- Collins, W. A., Raby, K. L., & Causadias, J. M. (2011). Transformations in close relationship networks: Parent-child relationships and their social extensions. In B. Laursen & W. A. Collins (Eds.), *Relationship pathways: From adolescence to young adulthood* (pp. 3-22). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Collins W.A & Steinberg, L. (2008). Adolescent development in interpersonal context. In W. Damon & N. Eisenberg (Eds.), *Child and Adolescent Development - An Advanced Course*. (pp. 551-578). New York: Wiley.
- Freud, S. (1905, 1915, 1920, 1924) (2006, Türkçe Basım). *Cinsellik üzerine - Freud kitaplığı*. Çeviren: Emre Kapkın. İstanbul: Payel Yayınevi.
- Freud, S. (1923) (2009, Türkçe Basım). *Haz İlkesinin Ötesinde - Ben ve İd*. Çeviren: Ali Babaoğlu. İstanbul: Metis Yayınları – Metis Ötekini Dinlemek 10.
- Freud, S. (1932) (2012, Türkçe Basım). *Psikanaliz Üzerine Konferanslar*. Çeviren: İhsan Kırımlı. İstanbul: Alter Yayınları.
- Freud, A. (1937) (2002, Türkçe Basım). *Ben ve savunma mekanizmaları*. Çeviren: Yeşim Erim. İstanbul: Metis Yayınları - Ötekini Dinlemek 19.

- Freud, A. (1965) (2000, Türkçe Basım). *Çocuklukta normallik ve patoloji: Gelişimin değerlendirilmesi*. Çeviren: Ali Nahit Babaoğlu. İstanbul: Metis Yayınları - Ötekini Dinlemek 8.
- Güney, M. (1998). Ergenlik dönemi depresyonları. *Psikiyatri Dünyası*, 2, 41-44.
- Hartmann, H. (1958) (2004, Türkçe Basım). *Ben psikolojisi ve uyum sorunu*. Çeviren: Banu Büyükkal. İstanbul: Metis Yayınları - Ötekini Dinlemek 16.
- İkiz, T. (2001). *Rorschach testinin psikanalitik yorumu-I: Kodlama ve uygulama*. İstanbul: Bağlam Yayınları - Düş/Düşün 6
- İkiz, T., Düşgör, B.P., Zabcı, N., Yavuz, A.E., Atak, İ.E., Ataç, S. ve ark. (2007). *Rorschach kodlama kitabı – Ergen normları*. İstanbul: Bağlam Yayınları
- Kayaalp, L. (2006). Ergenlikte cinsel kimlik dalgalanmaları. *Yansıtma: Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi, Ergenlik*, 5-6, 17-24.
- Klein, M. (2008). Ergenlikteki ketlenmeler ve güçlükler (1922). *Sevgi, suçluluk ve onarım*. İstanbul: Kanat Kitap.
- Kohut, H., (1971). *Kendiliğin çözümlenmesi*, Çevirenler: Cem Atbaşoğlu, Banu Büyükkal, Cüneyt İşcan. İstanbul: Metis Yayınları– Metis Ötekini Dinlemek 3
- Maccoby, E. ve Martin, J. (1983). Socialization in the context of the family: parent-child interaction. In E. M. Hetherington (ED.), P. H. Mussen (Series Ed.), *Handbook of Child Psychology: Vol 4. Socialization, Personality, and Social Development* (pp. 1-10). NewYork: Wiley.
- McKinney, C., Donnelly, R. & Renk, K. (2008). Perceived parenting, positive and negative perceptions of parents, and late adolescent emotional adjustment. *Child and Adolescent Mental Health*, 13(2), 66-73.

- McKinney, C. & Renk, K. (2011). A multivariate model of parent-adolescent relationship variables in early adolescence. *Child Psychiatry and Human Development*, 42(4), 442-462.
- Özen, D.Ş. (2009). Ergenlerde anneden algılanan kabul/ilgi ile benlik algısı arasındaki ilişki: Babadan algılanan kabul/ilginin aracı rolü. *Türk Psikoloji Yazıları*, 12(24), 28-38.
- Özgüven, E. (1992). *Hacettepe Kişilik Envanteri, 2. Revizyon*, Odak Ofset, Ankara. mebk12.meb.gov.tr/meb.../24011235_hacettepekisilikenvanteri.docx
- Parman,T. (2013). *Ergenlikte değişim ve erişkin yaşama geçiş*. İstanbul: Bağlam Yayınları
- Parman,T. (2011). Winnicott'un kuramında ergenlik, *Psikanaliz Yazıları, Baharlık Kitap Dizisi: Donald W. Winnicott, 23*, 83- 93,
- Parman,T. (2008). *Ergenlik ya da merhaba hüznün*. İstanbul: Bağlam Yayınları
- Parman,T. (2006). Ailenin yaşamsal döngüsünde ergenlik krizinin yeri. *Yansıtma: Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi, Ergenlik, 5-6*, 11-16.
- Sayıl, M., Kındap, Y., Bayar, Y., Bayraktar, F., Kurt, D., Tığrak,A. & ark. (2012). *Ergenlik döneminde ebeveynlik ve ergenin sosyal uyumu*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Shek, D.T.L. (1997). The relation of parent-adolescent conflict to adolescent psychological well-being, school adjustment, and problem behavior. *Social Behavior and Personality*, 25(3), 277-290.
- Smetana, J. G., Campione-Barr, N., & Metzger, A. (2006). Adolescent development in interpersonal and societal contexts. *Annual Review of Psychology*, 57, 255–284.

- Steinberg L, Morris A.S. (2001). Adolescent development. *Annual Review of Psychology* 52, 83–110.
- Steinberg, L., Mounts, N.S., Lamborn, S.D. & Dornbusch, S.M. (1991). Authoritative parenting and adolescent adjustment across varied ecological Niches. *Journal of Research on Adolescence*, 1(1), 19-36.
- Steinberg, L. D., Lamborn, S. D., Darling, N., Mounts, N. S., & Dornbusch, S. M. (1994). Over-time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 65, 754-770.
- TDK (2014), *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. www.tdk.gov.tr/
- Türkel, Y.D. & Tezer, E. (2008). Parenting styles and learned resourcefulness of Turkish adolescents. *Adolescence*, 43(169), 143-152.
- Williams, L.R. & Steinberg, L. (2011). Reciprocal relations between parenting and adjustment in a sample of juvenile offenders. *Child Development*, 82(2), 633-645.
- Winnicott, D.W. (1969), Adolescent process and the need for personal confrontation, *Pediatrics*, 44(5), 752-755. (Çeviri: Çiğdem Köse, (2006) Ergenlik süreci ve kişisel yüzleşmeye olan ihtiyacı, *Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*, Ergenlik, 5-6, 25-30.
- Winnicott, D.W. (1971), (2007, Türkçe Basım). *Oyun ve gerçeklik*. Çeviri: Tuncay Birkan, İstanbul: Metis Yayınları - Ötekini Dinlemek 2.

- Yalçın, S. & Kaya, Ş. (2007). Ergenlerde algılanan duygusal istismar ile uyum düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji, İnsan Bilimleri ve Felsefe Yüksek Lisans Programı, Yüksek Lisans Tezi.*
- Zabcı, N. (2006). Ergenlik ve Rorschach Testi. *Yansıtma: Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi, Ergenlik, 5-6, 69-78.*
- Zabcı, N. (2009). *Rorschach, TAT ve CAT Testleri ile çocuğun ruhsal işleyişini değerlendirme eğitimi notları.* Rorschach ve Projektif Testler Derneği Eğitimleri.
- Zabcı, N. (2011). Okul çağı döneminde çocukların dürtüsel işleyiş özellikleri ve projektif testlerin katkısı. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Doktora Tezi.*

EK A

Bilgi Formu (Ergen)

Cinsiyetiniz :

Yaşınız :

Sınıfınız :

Anneleriniz : 1. Öz 2. Üvey

Babalarınız : 1. Öz 2. Üvey

Kardeş Sayısı :

Kardeş sıralamasında kaçınıncısınız : 1. 2. 3. Diğer

EK B

Kişisel Bilgi Formu (ebeveyn)

Yakınlık Derecesi : Anne Baba

Yaş :

Eş ile birliktelik durumu :

1. Birlikte 2. Ayrı Yaşıyor 3. Boşanmış 4. Dul

Öğrenim Durumu : 1. İlkokul
2. Lise
3. Üniversite
4. Yüksek Lisans/Doktora

İş Durumu: 1. Çalışıyor 2. Çalışmıyor 3. Emekli

Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği

Aşağıda annemiz babanızla ilgili cümleler bulunmaktadır. Sizden istenen, genel olarak anne babanızla olan ilişkinizi düşünerek her bir cümlenin anne ve babanızla tutum ve davranışını ne derece yansıttığını anne ve babanız için ayrı ayrı olmak üzere dört ifâdeden birini seçerek (uygun rakamı yuvarlak içine alarak) belirtmenizdir. Doğru ya da yanlış cevap yoktur, önemli olan her cümle ile ilgili olarak kendi durumunuzu doğru şekilde yansıtmaktır. Anne ve/ya da babanızı kaybetmişseniz yetiştirmenizde en çok katkısı olan kişiyi düşünerek işaretlemeye yapınız.

	ANNEM					BABAM				
	Hiç doğru değil	Doğru değil	Kısmen Doğru	Doğru	Çok doğru	Hiç doğru değil	Doğru değil	Kısmen Doğru	Doğru	Çok doğru
1. Benimle sık sık rahatsızıcı bir şekilde konuşur.	1	2		3	4	1	2		3	4
2. Her davranışımı sıkı sıkıya kontrol etmek ister.	1	2		3	4	1	2		3	4
3. Nasıl davranacağımı ya da ne yapacağımı konusunda bana hep yararlı fikirler verir.	1	2		3	4	1	2		3	4
4. Sorularım olduğunda onları daha açık görmemde hep yardımcı olur.	1	2		3	4	1	2		3	4
5. Ne zaman, ne yapmam konusunda talimat verir.	1	2		3	4	1	2		3	4
6. Kurallarına aykırı davranışlarımda beni kolaylıkla affetmez.	1	2		3	4	1	2		3	4
7. Sorularımı çözmemde destek olur.	1	2		3	4	1	2		3	4
8. Onumkenden farklı bir görüşe sahip olmama genellikle tahammül edemez.	1	2		3	4	1	2		3	4
9. Sevgi ve yakınlığına her zaman güvenirim.	1	2		3	4	1	2		3	4
10. Onun dışıncelerine ters gelen bir şey yaptığımda suçlanmaz.	1	2		3	4	1	2		3	4
11. Fazla yakın bir ilişkimiz yoktur.	1	2		3	4	1	2		3	4
12. Bir problemin olduğunda ona anlatılmıyorsa, kendime saklamayı tercih ederim.	1	2		3	4	1	2		3	4
13. Benim ne hissettiğimle ya da ne düşündüğümle gerçekten ilgilenmez.	1	2		3	4	1	2		3	4
14. Onunla birbütünüze çok bağlıyız.	1	2		3	4	1	2		3	4
15. Onun istediği hayatı yaşamam konusunda hep ısrarlı olur.	1	2		3	4	1	2		3	4
16. Bir sorunum olduğunda bunun benimden aulur.	1	2		3	4	1	2		3	4
17. Arkadaşlarımla ilişkilerime çok katılır.	1	2		3	4	1	2		3	4
18. Geç saatlere kadar oturmana izin vermez.	1	2		3	4	1	2		3	4
19. Arkadaşlarıyla geç saatte kadar dışarıda kalmama izin vermez.	1	2		3	4	1	2		3	4
20. Hangi saatte hangi arkadaşıyla buluşacağımı bilmek ister.	1	2		3	4	1	2		3	4
21. Boş zamanlarımı nasıl değerlendireceğime katılır.	1	2		3	4	1	2		3	4
22. Arkadaşlarımla dışarı çıkmama nadiren izin verir.	1	2		3	4	1	2		3	4

EK C

ÇOCUK YETİŞTİRME STİLLERİ ÖLÇEĞİ

**HACETTEPE KİŞİLİK ENVANTERİ
EL KİTABI**

Prof.Dr.İbrahim Ethem ÖZGÜVEN

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı
Öğretim Üyesi

1. Başkaları sizinle tartışmaya kalkınca hemen rahatsız olur musunuz?
2. Zıt görüşte olanlara rağmen planınızı genellikle uygulayabilir misiniz?
3. Yaptıklarınıza Üzülmediğiniz zamanlar çok oluyor mu?
4. Bazı anlamsız düşünceler zihninizi meşgul edip sizi rahatsız eder mi?
5. Bir şanssızlığa uğrayacağınızdan kokuyor musunuz?
6. Oturduğunuz yerde duramaz hale geldiğiniz zamanlar olur mu?
7. Sık sık önemsiz şeyleri kendinize dert ediniz misiniz?
8. Diğer insanlarla tanışmakta zorluk çeker misiniz?
9. Çözemediğiniz ve cesaretinizi kıran sorunlarınız ve sorumluluklarınız var mı?
10. Bazen hiç kimsenin sizi iyi anlayamadığını düşündüğünüz olur mu?
11. Arkadaşlarınızla dışarıda çok fazla zaman harcadığınız için ailenizin sizden şikâyet ettiği olur mu?
12. Aile içinde kararlar alınırken sizin de fikrinizi alırlar mı?
13. İnsanları birbirleri ile tanıştırmak size kolay gelir mi?
14. Olabildiğince kalabalıktan uzak kalma eğiliminiz var mı?
15. Arkadaşlarınız sosyal ilişkilerinizi istenilen düzeyde bulurlar mı?
16. Tanışmadığınız yeni birisine de dostça davranmak gerekir mi?
17. Yasalara uymayan davranışları için insanlar haklı görülebilir mi?
18. Başkalarına sır vermek size güç gelir mi?
19. Saygısız oluşlarından dolayı gençlerden öç almak istediğiniz zamanlar oluyor mu?
20. Çoğu zaman yanlış veya kötü bir şey yapacağınızdan kaygılanır mısınız?
21. Size kötü davrandıkları için öç almayı istediğiniz kişiler oldu mu?
22. Fikirlerinizi başkalarına kabul ettirmenin güç olduğu kanısında mısınız?
23. Çoğu zaman başkalarının aynı konuda ne karar verdiklerini öğrenme zorunluğu duyar mısınız?
24. Hoş olmadığı için sizi uzun zamandır üzen bir yaşantınız var mı?
25. Duygularınızı kontrol altında tutabiliyor musunuz?
26. Güç bir durumla karşılaşacağınızı düşününce heyecanlanır ve terler misiniz?
27. Görme gücünüzdeki bozukluklardan sık sık yakınır mısınız?
28. Aileniz bireyleri ile sık sık tartışmalarınız olur mu?
29. Beklentinizin üstünde dostluk gösteren insanlara karşı dikkatli olmaya çalışır mısınız?
30. Dikkatinizi bir konu üzerinde toplamada çok güçlük çeker misiniz?
31. Çoğu zaman tüm vücudunuzda bir kırgınlık, halsizlik hisseder misiniz?

32. Aileniz, onlara karşı düşünceli davrandığınız kanısında mıdır?
33. Aileniz bireyleri genellikle birbirlerine karşı sakın davranırlar mı?
34. Birbiri ile şakalaşan kimseler arasında olmak ister misiniz?
35. Diğer insanlarla ilişki kurmada sizi yetenekli bulurlar mı?
36. Genellikle karşı cinsten birisi ile çalışmaktan hoşlanır mısınız?
37. Sahibine haber vermeden bazı şeyleri ödünç almak doğru sayılabilir mi?
38. Kişinin toplumdaki adet ve geleneklere uyması sizce önemli midir?
39. Kendini beğenmiş oldukları için çevrenizdeki çoğu kişileri uyarmak zorunda kaldığınız oluyor mu?
40. Hakkınızda dedikodu yapacaklarından kuşkulandır mısınız?
41. Zararsız yalanlar söyleyerek zor durumdan kurtulmak size kolay gelir mi?
42. Arkadaşlarınız sizi, “eğriye eğri, doğruya doğru” diyen bir kişi olarak mı bilirler?
43. Çevrenizdeki kişiler önemli konularda sizin görüşünüzü de öğrenmek isterler mi?
44. Arkadaşlarınızın çoğu kadar siz de güçlü ve sağlıklı mısınız?
45. Çevrenizdeki kişilerden kolayca hastalık kapamaya yaradılıştasınız mı?
46. “Başaramadım” gibi bir duygudan rahatsız mısınız?
47. Sağlığınıza çok dikkat etmek ihtiyacında mısınız?
48. İçinde bulunduğunuz koşullardan dolayı sık sık sinirlendiğiniz olur mu?
49. Belli etmeseniz bile çevrenizdekilere sık sık darıldığınız olur mu?
50. Moralinizin bozulduğu ve bundan kurtulmanın çok zor olduğu zamanlar oluyor mu?
51. Çevrenizdeki kişilerin çoğu ile arkadaşlık etmek yerine yalnız olmayı tercih eder misiniz?
52. Tanıdıkların bulunmadığı bir çevrede sıkılganlık çeker misiniz?
53. Ailenizdeki kişilerin bazıları size karşı çok cimri davranıyor mu?
54. Ailenizin çoğu kez herşeye itaat etmenizi beklemeleri sizi kızdırır mı?
55. Mutlu olacağınız sayıda ve nitelikte arkadaşlarınız var mı?
56. Gürültülü eğlencelere katılmaktan hoşlanır mısınız?
57. Sosyal etkinlikler sırasında başkalarını eğlendirmek size zor gelir mi?
58. İş ve sorumluluklardan kaçmak her zaman hatalı mıdır?
59. İnsan verdiği sözü her zaman yerine getirmeli midir?
60. Kapılarını açık bırakan kişilerin eşyalarının çalınmasını hakkettikleri görüşüne katılır mısınız?
61. Karşıt cinsten birisi ile birlikte olunca genellikle onun cinsiyeti ile ilgili şeyler mi düşünürsünüz?
62. Bulduğunuz çevrede çok fazla konu komşu dedikoduları yapıyor mu?
63. İnsan ilişkilerinde utangaç bir kişi misiniz?
64. Kişileri birbirine tanıştırmak ve başkalarına tanıştırmak size kolay gelir mi?
65. Başkaları sizi yetenekli ve cesur bulur mu?
66. Alıngan bir kişi misiniz?
67. Fiziki görünüşünüzden dolayı duygusal bir hassasiyetiniz var mı?
68. Duygularınıza olan güveninizden dolayı görüşlerinizin esnek olduğu kanısında mısınız?
69. Sık sık kabızlıktan ve miğde ağrılarından şikâyetiniz olur mu?
70. Ara sıra zihninizin ağır işlediğini hisseder misiniz?
71. Başkalarının mutluluğunu kıskandığınız zamanlar oluyor mu?

72. Başarmayı arzu ettiğiniz şeyleri düşünmek, onları yapmaktan daha çok haz veriyor mu?
73. Size açık olan avantajlı durumlardan bazı kişilerin yararlanma çabasında oldukları kanısında mısınız?
74. İstekli olduğunuz toplantı veya etkinliklere katılmanız genellikle engellenir mi?
75. En az anlayış gördüğünüz yerin aileniz olduğunu düşündüğünüz oluyor mu?
76. Koşulsuz olarak her insana yardım eder misiniz?
77. Sönük geçmekte olan bir toplantıya öncülük edip canlandırmak size kolay gelir mi?
78. Çabuk arkadaş edinen bir kişi misiniz?
79. Ortaya çıkan fırsatlarda otobüse ücret ödmeden binmek bir şerefsizlik midir?
80. İşlerini düze çıkarmak için pek çok kişinin yalan söylediği kanısında mısınız?
81. Sosyal kurallardan oldukça bağımsız bir yaşantı içinde misiniz?
82. Çevrenizdeki çoğu kişilerin politik görüşleri sizinkine ters düşer mi?
83. Başkalarının saflığını kendi çıkarlarına kullanan kimseleri ayıplar mısınız?
84. Aileniz, sizin başarılı olduğunuz kanısında mıdır?
85. İsteddiğiniz bir işe veya mesleğe girmenizin engellendiği oldu mu?
86. Önemli olmayan konular yüzünden sık sık eleştirildiğiniz olur mu?
87. Yaptığınız bir yanlışı kabul etmek size zor gelir mi?
88. Ailenizin düşündüğü gibi olmama duygusu sizi rahatsız ediyor mu?
89. Belirli bir nedeni olmadan duygularınız kolayca neşeden üzüntüye, üzüntüden neşeye dönüşür mü?
90. Çevrenizdeki insanlara gerçeği kabul ettirmenin güç olduğu zamanlar olur mu?
91. Zihninizi dolduran türlü düşünceler uykunuzu kaçırmı mı?
92. Genellikle sakın ve meseleleri soğukkanlı olarak ele alan bir kişi misiniz?
93. Zaman zaman aleyhinize çalışan insanların varlığından şüphelendiğiniz olur mu?
94. İnsanların içinde iken bile kendinizi yalnız hisseder misiniz?
95. Aileniz, yeterli düzeyde başarılı olduğunuz kanısında mıdır?
96. Akşamları eve dönüş sizi kaygılandırır mı?
97. Ailenizdeki kişilerden bazılarının yakınlık ve sevginize yeterince karşılık vermediği oluyor mu?
98. Yeni tanıştığımız bir kimse ile konuşmaktan çekinir misiniz?
99. Çevrenizdeki insanlar çoğu zaman sizi hayal kırıklığına uğrattırlar mı?
100. Sizce geçinilmesi güç kişilere de nazik davranılmalı mıdır?
101. Davranışınızın çevredekilere aykırı düşmesi sizi rahatsız eder mi?
102. Söz dinleyip kendisini problemin içine atmakta ısrar eden kişiler cezalarını çekmeli midir?
103. Bazı konularda kendi kendinizle kavga içinde misiniz?
104. İnatçı kişilere biraz zor kullanmanın onları ikna etmede yararlı olacağı kanısında mısınız?
105. Başkalarının mutluluğunu kıskandığınız zamanlar oluyor mu?
106. Başkalarının sizden hoşlandığı duygusu içinde misiniz?
107. Yeteneğinizi küçümseyip başladığınız bazı işleri yarım bıraktığınız oluyor mu?
108. Kafesleri içinde olsa da vahşi hayvan görmekten heyecanlanır mısınız?

109. Sizi eleştirdikleri zaman sakin kalabiliyor musunuz?
110. Kendinizi sinirli bir kişi olarak mı görürsünüz?
111. Üzüntülü veya heyecanlı olduğunuz zaman konuşmanızda kekemelik olur mu?
112. Sonradan pişman olacağınız çok şeyi yaptığınız oluyor mu?
113. Kaslarınızda bazen asabi hareketler veya tikler olur mu?
114. Belirli bir neden yokken kendinizi son derece neşeli veya üzüntülü hissettiğiniz zamanlar olur mu?
115. Yaşı sizden küçük olanların daha rahat bir yaşam sürdükleri kanısında mısınız?
116. Hoşlanmadıkları için ailenizin evde misafir etmek istemedikleri arkadaşlarınız var mı?
117. Ailenizle aranızdaki değer yargıları ve inanç farkları nedeniyle önemli sorunlarla karşılaştığınız oluyor mu?
118. Aileniz sizden çok fazla şeyler mi bekliyor?
119. Kız ve erkeklerin birlikte bulunduğu durumlarda kendinizi rahat hisseder misiniz?
120. İnsan ilişkilerinde utangaç bir kişi misiniz?
121. Çıkarlarınızı korumak için, pek doğru olmayan yollara sapanları ayıplar mısınız?
122. Bir şeyi bulan kişiye onu saklama hakkı verilmeli midir?
123. İnsanların inançlarında kusur etmeleri, bir diğerine bunu başkalarına yayma hakkı verir mi?
124. Yaptığınız şeylerin yanlış anlaşılacağı kaygısı içinde misiniz?
125. İnsanların koşulsuz olarak serbest davranmalarına izin verilse toplumun iyi olacağı kanısında mısınız?
126. İçinde bulunduğunuz koşullardan dolayı sık sık sinirlendiğiniz olur mu?
127. Arkadaşlarınız istemediğiniz bir davranışta bulunduğu zaman, çoğunlukla bunu, çekinmeden kendisine söyleyebilir misiniz?
128. Gerçek yeteneklerinizi gösterebildiğiniz kanısında mısınız?
129. Kendinize özgü bir plan yapmaktansa arkadaşlarınızın önerilerini uygulamak size daha kolay gelir mi?
130. Açlık hissi duymadan yemek yediğiniz zamanlar oluyor mu?
131. Akşama doğru ya da sabahları kendinizi çok yorgun hisseder misiniz?
132. Ne okuduğunuzun farkında olmadan bir süre okuyup sonra dikkatinizi topladığınız olur mu?
133. Çoğu zaman kendinizi yorgun ve halsiz hisseder misiniz?
134. Eleştirilmek sizi çok kırar mı?
135. Hoşlanmadığınız birisi ile karşılaşmamak için yolunuzu sık sık değiştirdiğiniz oluyor mu?
136. Cinsel konularda kendinizi rahat hisseder misiniz?
137. Başka bir aile veya grubun üyesi olmayı istediğiniz zamanlar olur mu?
138. Aile bireylerinin kişisel meselelerinizi bilmek istemelerinden şikâyetçi misiniz?
139. Aileniz karşı cinsten olan arkadaşlarınızı genellikle reddeder mi?
140. Bulduğunuz çevrede halk tarafından sevilmeyen çok kişi var mı?
141. Topluluk içinde tanıştığınız insanlarla çabucak kaynaşabiliyor musunuz?
142. Uzlaşma kabul etmeyen kişilere nazik davranır mısınız?

143. Arkadaşlarınız sizi, eğriye eğri doğruya doğru diyen bir kişi olarak mı bilirler?
144. Saygısızlık gösterenlere aynı şekilde cevap verir misiniz?
145. Onlara aldırmamak yerine öç almanın daha iyi olduğu kanısında mısınız?
146. Yasalara aykırı davranmadan yasanın bir açığından yararlanmada bir sakınca görür müsünüz?
147. Duygularınızı kontrol altında tutabiliyor musunuz?
148. Arkadaş edinmede zorluk çekiyor musunuz?
149. Doğru yargılarınızı bile, değerli bulmadıkları olur mu?
150. Cesaret verilmediği zaman işlerinize devam etmek size zor gelir mi?
151. Heyecanlı olaylar sizi karamsarlıktan kurtarır mı?
152. İşler kötü gittiği zaman çabuk heyecanlanan bir kişi misiniz?
153. Bazen içinizde insanlara küfretmek gelir mi?
154. Sık sık başınız ağrır mı?
155. Ayrıntılı konuşmadıkları için sık sık kişilerin sözlerini tekrarlatmak zorunda kalır mısınız?
156. Bazen sevdiğiniz kişiyi kırmaktan hoşlandığınız olur mu?
157. Sizden gelen bir neden yokken işlerinizin ters gittiği zamanlar oluyor mu?
158. Evden kaçıp başka bir yere gitmeyi düşündüğünüz zamanlar oluyor mu?
159. Aileniz bireylerinin hepsini denk ölçüler içinde seviyor musunuz?
160. Evde sakin olmak için ya susmak ya da dışarı çıkmak zorunda olduğunuz zamanlar oluyor mu?
161. Taşındığınız sorumlulukların ağırlığı sizi fazlaca hareketsiz hale getiriyor mu?
162. Neşeli arkadaşlar arasına katılınca üzüntülerinizi untabiliyor musunuz?
163. Sıkışık durumlardan kurtulmak için gerçeği söylemediğiniz zamanlar olur mu?
164. Bulunmuş olan bir eşyayı her zaman iade etmek gerekli midir?
165. Yaşamının bir döneminde her insanın bir şeyler çalmış olabileceği görüşüne katılır mısınız?
166. Bazı insanların mal ve mülklerinin tahrip etmeyi hak ettiklerini düşündüğünüz olur mu?
167. Size kötü davrandıkları için öç almayı istediğiniz kişiler oldu mu?
168. Başkaları sizinle tartışmaya kalkınca hemen rahatsız olur musunuz?

EK D-2

HACETTEPE KİŞİLİK ENVANTERİ (HKE)
SOSYAL UYUM ALT ÖLÇEĞİ
(Takım A)
(İKİNCİ REVİZYON)
Prof. Dr. İbrahim Ethem ÖZGÜVEN

AÇIKLAMA :

Envanter içinde EVET ya da HAYIR olarak cevaplandırılacak sorular vardır. Bu sorular çeşitli durumlarda sizin genellikle ne düşündüğünüz, nasıl uygulandığınız ve ne şekilde davranışta bulunduğunuz ile ilgilidir.

Her soruyu cevaplandırırken önce sizin için cevabın “Evet” mi yoksa “Hayır” mı olduğunu kararlaştırınız sonra da size uygun yeri işaretleyiniz.

Cevaplandırırken bir kişi olarak sadece kendi gerçek durumunuzu ifade ediniz. Bir soru üzerinde fazla zaman harcamayınız. İlk aklınıza gelen cevabı işaretleyiniz. Atlamadan soruların hepsini cevaplandırınız.

	Evet	Hayır
1. Arkadaşlarınızla dışarıda çok fazla zaman harcadığınız için ailenizin sizden şikâyet ettiği olur mu?		
2. Aile içinde kararlar alınırken sizin de fikrinizi alırlar mı?		
3. İnsanları birbirleri ile tanıştırmak size kolay gelir mi?		
4. Olabildiğince kalabalıktan uzak kalma eğiliminiz var mı?		
5. Arkadaşlarınız sosyal ilişkilerinizi istenilen düzeyde bulurlar mı?		
6. Tanışmadığınız yeni birisine de dostça davranmak gerekir mi?		
7. Yasalara uymayan davranışları için insanlar haklı görülebilir mi?		
8. Başkalarına sır vermek size güç gelir mi?		
9. Saygısız oluşlarından dolayı gençlerden öç almak istediğiniz zamanlar oluyor mu?		
10. Çoğu zaman yanlış veya kötü bir şey yapacağınızdan kaygılanır mısınız?		
11. Size kötü davrandıkları için öç almayı istediğiniz kişiler oldu mu?		
12. Aileniz, onlara karşı düşünceli davrandığınız kanısında mıdır?		
13. Aileniz bireyleri genellikle birbirlerine karşı sakın davranırlar mı?		
14. Birbiri ile şakalaşan kimseler arasında olmak ister misiniz?		
15. Diğer insanlarla ilişki kurmada sizi yetenekli bulurlar mı?		
16. Genellikle karşı cinsten birisi ile çalışmaktan hoşlanır mısınız?		
17. Sahibine haber vermeden bazı şeyleri ödünç almak doğru sayılabilir mi?		

18.	Kişinin toplumdaki adet ve geleneklere uyması sizce önemli midir?		
19.	Kendini beğenmiş oldukları için çevrenizdeki çoğu kişileri uyarmak zorunda kaldığınız oluyor mu?		
20.	Hakkınızda dedikodu yapacaklarından kuşkulandır mısınız?		
21.	Zararsız yalanlar söyleyerek zor durumdan kurtulmak size kolay gelir mi?		
22.	Arkadaşlarınız sizi, “eğriye eğri, doğruya doğru” diyen bir kişi olarak mı bilirler?		
23.	Ailenizdeki kişilerin bazıları size karşı çok cimri davranıyor mu?		
24.	Ailenizin çoğu kez herşeye itaat etmenizi beklemeleri sizi kızdırır mı?		
25.	Mutlu olacağınız sayıda ve nitelikte arkadaşlarınız var mı?		
26.	Gürültülü eğlencelere katılmaktan hoşlanır mısınız?		
27.	Sosyal etkinlikler sırasında başkalarını eğlendirmek size zor gelir mi?		
28.	İş ve sorumluluklardan kaçmak her zaman hatalı mıdır?		
29.	İnsan verdiği sözü her zaman yerine getirilmeli midir?		
30.	Kapılarını açık bırakan kişilerin eşyalarının çalınmasını hakkettikleri görüşüne katılır mısınız?		
31.	Karşit cinsten birisi ile birlikte olunca genellikle onun cinsiyeti ile ilgili şeyler mi düşünürsünüz?		
32.	Bulduğunuz çevrede çok fazla konu komşu dedikoduları yapıyor mu?		
33.	İnsan ilişkilerinde utangaç bir kişi misiniz?		
34.	İstekli olduğunuz toplantı veya etkinliklere katılmanız genellikle engellenir mi?		
35.	En az anlayış gördüğünüz yerin aileniz olduğunu düşündüğünüz oluyor mu?		
36.	Koşulsuz olarak her insana yardım eder misiniz?		
37.	Sönük geçmekte olan bir toplantıya öncülük edip canlandırmak size kolay gelir mi?		
38.	Çabuk arkadaş edinen bir kişi misiniz?		
39.	Ortaya çıkan fırsatlarda otobüse ücret ödmeden binmek bir şerefsizlik midir?		
40.	İşlerini düze çıkarmak için pek çok kişinin yalan söylediği kanısında mısınız?		
41.	Sosyal kurallardan oldukça bağımsız bir yaşantı içinde misiniz?		
42.	Çevrenizdeki çoğu kişilerin politik görüşleri sizinkine ters düşer mi?		
43.	Başkalarının saflığını kendi çıkarlarına kullanan kimseleri ayıplar mısınız?		
44.	Aileniz, sizin başarılı olduğunuz kanısında mıdır?		
45.	Aileniz, yeterli düzeyde başarılı olduğunuz kanısında mıdır?		

46.	Akşamları eve dönüş sizi kaygılandırır mı?		
47.	Ailenizdeki kişilerden bazılarının yakınlık ve sevginize yeterince karşılık vermediği oluyor mu?		
48.	Yeni tanıştığınız bir kimse ile konuşmaktan çekinir misiniz?		
49.	Çevrenizdeki insanlar çoğu zaman sizi hayal kırıklığına uğrattırır mı?		
50.	Sizce geçinilmesi güç kişilere de nazik davranılmalı mıdır?		
51.	Davranışınızın çevredekilere aykırı düşmesi sizi rahatsız eder mi?		
52.	Söz dinleyip kendisini problemin içine atmakta ısrar eden kişiler cezalarını çekmeli midir?		
53.	Bazı konularda kendi kendinizle kavga içinde misiniz?		
54.	İnatçı kişilere biraz zor kullanmanın onları ikna etmede yararlı olacağı kanısında mısınız?		
55.	Başkalarının mutluluğunu kıskandığınız zamanlar oluyor mu?		
56.	Hoşlanmadıkları için ailenizin evde misafir etmek istemedikleri arkadaşlarınız var mı?		
57.	Ailenizle aranızdaki değer yargıları ve inanç farkları nedeniyle önemli sorunlarla karşılaştığınız oluyor mu?		
58.	Aileniz sizden çok fazla şeyler mi bekliyor?		
59.	Kız ve erkeklerin birlikte bulunduğu durumlarda kendinizi rahat hissediyor musunuz?		
60.	İnsan ilişkilerinde utangaç bir kişi misiniz?		
61.	Çıkarlarını korumak için, pek doğru olmayan yollara sapanları ayıplar mısınız?		
62.	Bir şeyi bulan kişiye onu saklama hakkı verilmeli midir?		
63.	İnsanların inançlarında kusur etmeleri, bir diğerine bunu başkalarına yayma hakkı verir mi?		
64.	Yaptığınız şeylerin yanlış anlaşılacağı kaygısı içinde misiniz?		
65.	İnsanların koşulsuz olarak serbest davranmalarına izin verilse toplumun iyi olacağı kanısında mısınız?		
66.	İçinde bulunduğunuz koşullardan dolayı sık sık sinirlendiğiniz olur mu?		
67.	Başka bir aile veya grubun üyesi olmayı istediğiniz zamanlar olur mu?		
68.	Aile bireylerinin kişisel meselelerinizi bilmek istemelerinden şikâyetçi misiniz?		
69.	Aileniz karşı cinsten olan arkadaşlarınızı genellikle reddeder mi?		
70.	Bulduğunuz çevrede halk tarafından seilmeyen çok kişi var mı?		
71.	Topluluk içinde tanıştığınız insanlarla çabucak kaynaşabiliyor musunuz?		
72.	Uzlaşma kabul etmeyen kişilere nazik davranır mısınız?		
73.	Arkadaşlarınız sizi, eğriye eğri doğruya doğru diyen bir kişi olarak mı bilirler?		

74.	Saygısızlık gösterenlere aynı şekilde cevap verir misiniz?		
75.	Onlara aldırmamak yerine öç almanın daha iyi olduğu kanısında mısınız?		
76.	Yasalara aykırı davranmadan yasanın bir açığından yararlanmada bir sakınca görür müsünüz?		
77.	Duygularınızı kontrol altında tutabiliyor musunuz?		
78.	Evden kaçıp başka bir yere gitmeyi düşündüğünüz zamanlar oluyor mu?		
79.	Aileniz bireylerinin hepsini denk ölçüler içinde seviyor musunuz?		
80.	Evde sakin olmak için ya susmak ya da dışarı çıkmak zorunda olduğunuz zamanlar oluyor mu?		
81.	Taşıdığınız sorumlulukların ağırlığı sizi fazlaca hareketsiz hale getiriyor mu?		
82.	Neşeli arkadaşlar arasına katılınca üzüntülerinizi unutabiliyor musunuz?		
83.	Sıkışık durumlardan kurtulmak için gerçeği söylemediğiniz zamanlar olur mu?		
84.	Bulunmuş olan bir eşyayı her zaman iade etmek gerekli midir?		
85.	Yaşamının bir döneminde her insanın bir şeyler çalmış olabileceği görüşüne katılır mısınız?		
86.	Bazı insanların mal ve mülklerinin tahrip etmeyi hak ettiklerini düşündüğünüz olur mu?		
87.	Size kötü davrandıkları için öç almayı istediğiniz kişiler oldu mu?		
88.	Başkaları sizinle tartışmaya kalkınca hemen rahatsız olur musunuz?		